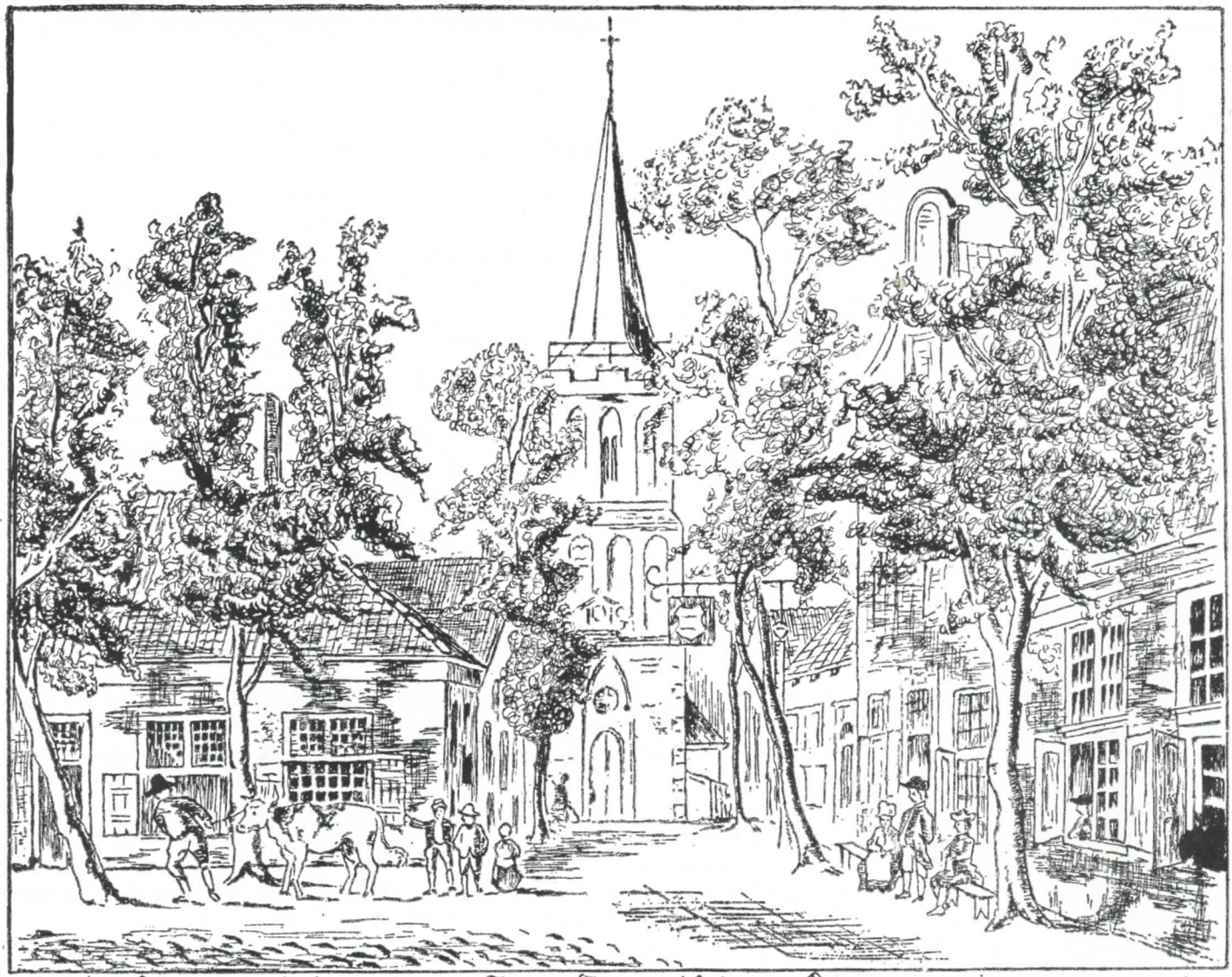
Jaargang 9 2-1999

Historische Kring Diemen

Mede mogelijk gemaakt door:

gemeente Diemen

Het Dorp Diemen In De 18de Eeuw (Oud Diemen)

Inhoud

- Woord Vooraf — *Bob de Hon* 1
- Het Regthuys in Oud-Diemen — *Jaap Haag* 2
- De Gemeente Diemen onder dak — *Hiltje Veldstra* 9
- De opkomst van de partijpolitiek in de gemeenteraad van Diemen — *Steven Dijk* 15
- De burgervaders van Diemen — *Wiard Krook* 22
- Naar een nieuw Gemeentehuis — *Jan Dirk Focker* 25
- Hanneke van Wel-Karbet, wethouder van 1986 tot 1998 — *Taco ten Dam* 31
- Prikbord — *Redactie* 37

Historische Kring Diemen

opgericht 16 maart 1991

jaargang 9, nummer 2-1999

gratis voor leden

Bestuur:
voorzitter: Jaap Haag
secretaris: Ed Niezen
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: John Cuijpers
Jaap van Ingen
Noor van Mens

Secretariaat:
Boschplaat 68
1112 KT Diemen
tel. 695.72.44

Gironummer: 152.58.66
Penningmeester HKD
Rode Kruislaan 191
1111 NJ Diemen

Redactieadres:
Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93

Redactieteam:
Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Henk Teiwes (coördinator)
Wim de Valk

Correcties: Henk Teiwes
Opmaak: Wiard Krook

ISSN 0929-9068

© 1999 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s).

Het lidmaatschap van de *Historische Kring Diemen* bedraagt (22,50 per jaar. Leden ontvangen de *HKD-Nieuwsbrief* en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad *Historische Kring Diemen*. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

"Indien 't gemeen u roept
besorght het als uw eygen" (Vondel)

Voor u ligt alweer het 18e nummer van het tijdschrift van onze *Historische Kring Diemen*. Zelden heeft een nieuwe vereniging zo snel wortel geschoten in onze gemeenschap. In nog geen 10 jaar tijd van 0 naar bijna 500 leden. En van dit ledental wonen er ongeveer 100 buiten Diemen tot in Australië en Canada toe.

Deze uitgave is extra dik vanwege de opening van ons nieuwe gemeentehuis. Voor vele lezers is dit het derde gemeentehuis waar ze mee te maken hebben. Als zij het over het oude gemeentehuis hebben bedoelen ze het gemeentehuis aan de Hartveldseweg, dat uit 1882 dateert.

Mijn toenmalige voorganger, Van Tienen, vindt de bouw van een nieuw raadhuis onzin. Van Tienen denkt dat de ingezetenen van de gemeente moeite zullen hebben met de bouw maar de gemeenteraad denkt daar anders over en besluit met algemene stemmen tot de bouw van een raadhuis met dokterswoning waar de politie later bij intrekt. In het jaar van de eerste paal, 1880, telt onze gemeente 1175 inwoners.

Hoewel de 1e paal voor het volgende gemeentehuis, op de plek waar nu ook het nieuwe gemeentehuis is verrezen, pas in 1972 de grond in gaat wordt al vanaf de jaren '30 gedacht en gesproken over nieuwbouw. In het pand uit 1882 is het permanent woekeren met de ruimte. Echter, nadat de raad in 1962 een eerste krediet beschikbaar heeft gesteld, blijft de toestemming van Gedeputeerde Staten nog lang uit. De vraag is namelijk of Diemen wel zelfstandig blijft nu de Bijlmermeer ontwikkeld moet worden. Maar het tij keert zich ten goede en op 7 februari 1972 slaat burgemeester Strumphler Tideman de eerste paal. Met 11.777 ingezetenen is het aantal inwoners op dat moment tien maal zo groot als in 1880.

Acht jaar later wordt alweer over uitbreiding gedacht. Deze komt in de zomer van 1984 tot stand na veel politiek geharrewar in het najaar van 1983, waarbij burgemeester en raad opnieuw tegenover elkaar staan.

Maar het verhaal gaat verder. Want ook het vergrote gemeentehuis blijkt in het geheel niet bemeten op de groei van onze gemeente. Die ziet immers haar inwoneraantal in het midden van de jaren '90 wederom verdubbeld. De gemeenteraad is dan niet meer te houden. Het begint in april 1989 met het inwinnen van advies over de vraag: uitbreiding of nieuwbouw. Sindsdien passeren nog tal van ideeën en plannen de revue voordat op 17 november 1997 de eerste paal wordt geslagen voor het nieuwe, door architectenbureau *EGM* ontworpen gemeentehuis. Rond de jaarwisseling zal het nieuwe gebouw door de ambtenaren en het bestuur worden betrokken en in de loop van het jaar 2000 hopen we het nieuwe gemeentehuis feestelijk te openen.
Het nieuwe gemeentehuis, met zijn ruime, lichte hal, nodigt als het ware uit om binnen te komen kijken en gebruik te maken van alle diensten die wij kunnen aanbieden.

Ik hoop dat het voorliggende nummer u zal boeien. Het verhaalt niet alleen van de opeenvolgende huizen der gemeente, maar ook van de wijze waarop Diemen door de eeuwen heen vanuit die huizen bestuurd wordt.
Evenzeer of meer nog hoop ik u vaak te ontmoeten in en om ons nieuwe gemeentehuis, een plezierige werkplek voor ons maar bovenal gebouwd ten dienste van de burger.

Drs B. de Hon,
burgemeester van Diemen

De rechtbank, de bestuurszetels en de notarisstoel in één kamer

HET REGTHUYS IN OUD-DIEMEN

Jaap Haag

Wie de tijd neemt om in Diemen-Noord wat rond te wandelen in het buurtje Oud-Diemen waant zich gemakkelijk in een andere eeuw. De in oude stijl herbouwde huisjes en de stilte, die er heerst, werken sterk op de historische verbeelding. Maar zo rustig als het hier nu is, zo druk moet het hier vroeger zijn geweest. Want ooit vormde Oud-Diemen het centrum van het dorp, met een kerk, een school en een *Regthuys*. In dat regthuys hield op gezette tijden de plaatselijke rechtbank zitting. Maar het pand, dat trouwens ook als herberg functioneerde, mag tevens als het oudste gemeentehuis van Diemen gelden.

Van ouds Het Regthuys

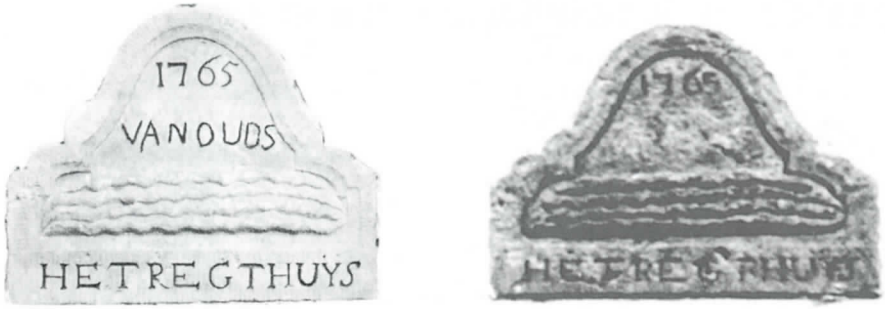
Het regthuys zoals het er nu staat is in 1991/'92 in oude trant herbouwd. De bewaard gebleven gevelsteen is daarbij opnieuw in de voorgevel ingemetseld. Ook wie minder geoefend is in het ontcijferen van dit soort inscripties leest hier gemakkelijk: "1765 HET REGTHUYS". Vóór de herbouw stond er ook nog "VAN OUDS" bijgeschreven maar men heeft kennelijk gemeend die woorden te moeten weghalen.[1] Waarschijnlijk met het argument, dat ze ná 1765 zijn aangebracht en dus niet authentiek zijn. Dat mag zo wezen, maar toch is het jammer, want achter deze toevoeging gaat mogelijk een voor de Diemense geschiedenis kenmerkende controverse schuil, waarover verderop meer.

Diemens eigen rechtbank

De naam *Regthuys* wijst uiteraard op de belangrijkste vroegere functie van dit pand. Hier werd recht gesproken, zowel in strafzaken als in civiele of burgerlijke aangelegenheden. Maar niet alleen dat: het woord 'regt' verwijst ook naar de regelgeving door de overheid en het opstellen van aktes, in een tijd dat in Diemen nog geen notaris was gevestigd. Maar laten we onze aandacht eerst op de rechtspraak richten. Dat een dorp als Diemen een eigen rechtbank heeft gehad, is minder opmerkelijk dan het nu misschien lijkt. Tot aan de tijd van de Franse revolutie, die in Nederland gevolgd werd door de Bataafse omwenteling van 1795, kenden niet alleen de steden maar ook de dorpen eigen rechtspraak. En net als in een stad bestond ook zo'n dorpsrechtbank uit een schout en een aantal schepenen, al was hun bevoegdheid beperkter. Hun

Houtsnede van Oud-Diemen in 1766. Het tweede pand van rechts met uithangbord is het voormalige 'Regthuys'. Het huis met het pannendak links betreft het vroegere schoolhuis. Op de achtergrond de Mariakerk, thans begraafplaats 'Gedenk te Sterven'.

De gevelsteen van het 'Regthuys' voor en na de restauratie.

rechtsgebied werd schoutambt of ambacht (soms ook wel ban) genoemd.

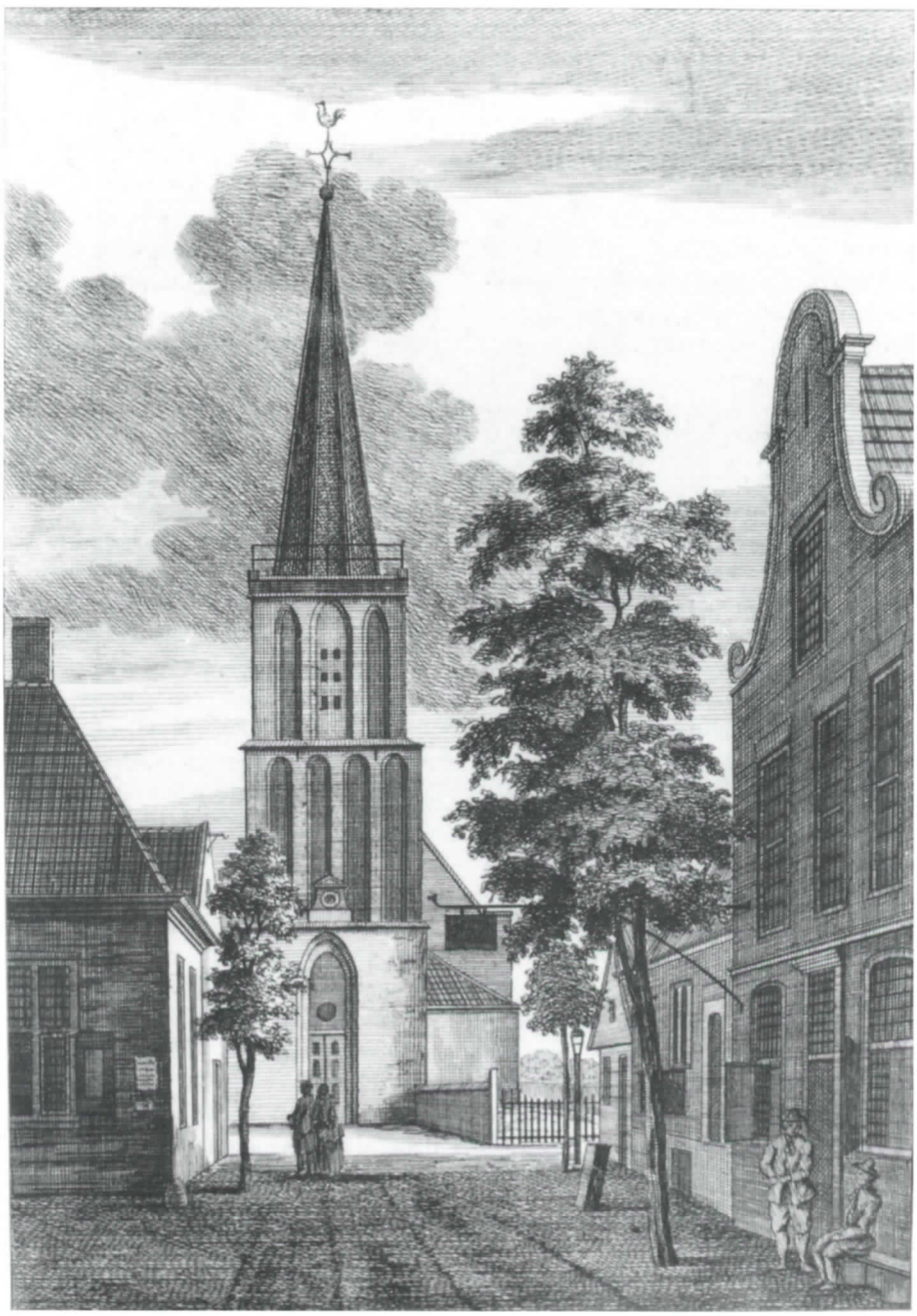
Schout en schepenen en de baljuw

De schout was een man van groot gewicht. Hij was verantwoordelijk voor de handhaving van orde en gezag, inclusief de opsporing en vervolging van misdrijven. Op de rechtszittingen was hij tegelijk aanklager én voorzitter van de rechtbank, die ook wel als vierschaar werd aangeduid. Dat dateert nog uit de tijd, dat de rechtspraak in de open lucht plaats vond en de schout met touw of koord een vierkant stuk grond afscheidde, waarbinnen de zitting diende plaats te vinden. In het middeleeuwse Diemen zal het aanvankelijk ook wel zo zijn toegegaan en zal er pas later een rechthuis zijn gebouwd. Indien er (ernstige) misdrijven in het geding waren, en dan hebben we het over misdrijven, waar lijfstraffen op stonden, dan moest de schout overigens plaats maken voor zijn superieur, de baljuw.[2] Voor Diemen was dat de baljuw van Amstelland, onder wiens gezag ook de dorpen Amstelveen, Ouderkerk aan de Amstel en Duivendrecht vielen. Vonnissen werden overigens noch door de schout, noch door de baljuw geveld. Dat was voorbehouden aan de schepenen. Die werden – net als een jury in de hedendaagse Angelsaksische rechtspraak – uit de bevolking aangewezen. Behorend tot de *redelijcxten en vroetste knapen* (= mannen) van het dorp werden zij geacht het plaatselijk (gewoonte-)recht het best te kennen. Uit hun hoofd wel te verstaan, want lang niet al het recht stond toen al op schrift en complete wetboeken deden pas in de negentiende eeuw hun intrede. Bovendien hadden de schepenen geen (financieel) belang bij een veroordeling, dit in tegenstelling tot de schout of de baljuw: die mochten een percentage van de boetes in eigen zak steken.

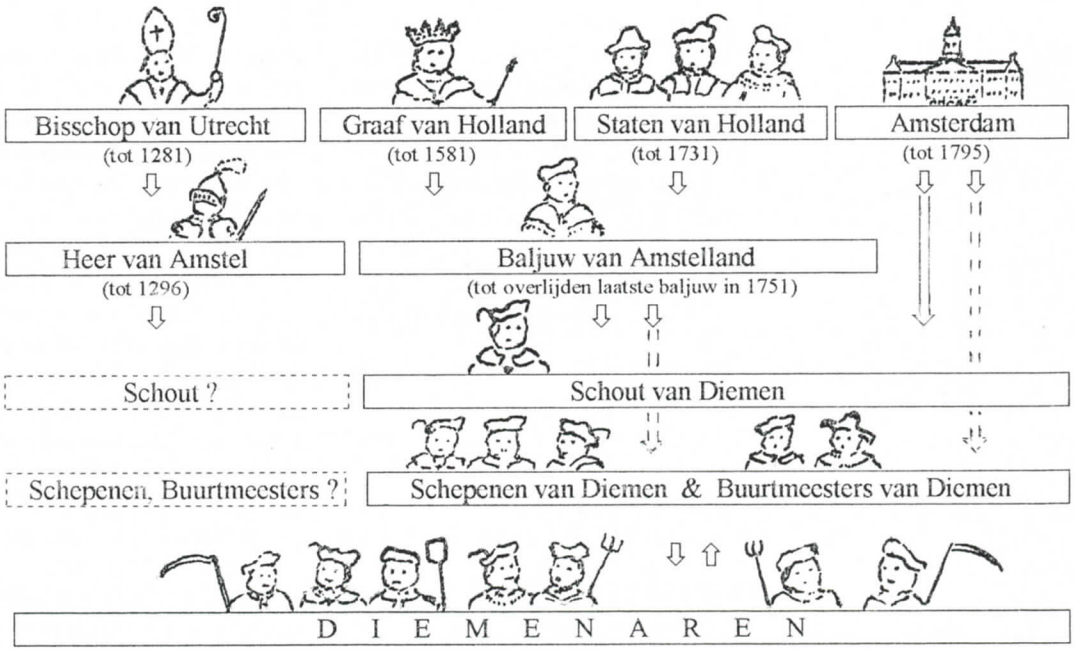
Zittingen in een herberg

Het 'gerecht' – zoals de plaatselijke rechtbank in die tijd werd aangeduid – hield zitting op zogenaamde 'regtdagen', die in Diemen in ieder geval eens per maand, maar soms ook vaker gehouden werden.[3] De zittingen werden aangekondigd door het luiden van een klok, die in een torentje op het dak hing.

Dankzij de recente opgravingen in Oud-Diemen weten we dat de oudste bebouwing op de plaats van het *Regthuys* dateert uit de tweede helft van de veertiende eeuw. Het was een oorspronkelijk uit hout opgetrokken boerderij. In welk jaar het inmiddels in baksteen opgetrokken gebouw als herberg annex regthuys werd ingericht is niet bekend. Maar het heeft er zeker anders uitgezien dan het huis, dat er

Een zelfde doorkijkje van de dorpskern van Oud-Diemen in 1769, nu uitgevoerd als kopergravure.

De Diemenaren en de boven hen staande overheden en gezagdragers tot aan de Bataafse omwenteling van 1795. Slechts over de aanwijzing van schepenen en buurtmeesters hadden zij (d.w.z. de rijkere bovenlaag van het dorp) zeggenschap, al werden die formeel benoemd door de baljuw en vanaf 1731 door de stad Amsterdam (tekening Jaap Haag).

nu staat. Want in het jaar 1652 werd het toenmalige regthuys door brand verwoest, terwijl ook bekend is dat in 1765 het toen vervallen regthuys werd afgebroken en herbouwd.[4] Behalve als regthuys was het pand tevens in gebruik als herberg. De rechtszittingen vonden echter plaats in een aparte 'regtkamer', die zich achter het raam links van de voordeur moet hebben bevonden.[5] Of die regtkamer op de dagen, dat er geen zitting werd gehouden, ook als (tweede) gelagkamer gebruikt werd weten we niet. Om mogelijke misverstanden echter uit te sluiten: uitdrukkelijk was bepaald, dat tijdens de zittingen niet geschonken mocht worden! Wie toch dronk kreeg een boete van twee stuivers opgelegd. De herbergier die had getapt of geschonken kreeg dezelfde boete. Hoewel niet erg groot moet de regtkamer in ieder geval stijlvol geweest zijn. De zoldering was fraai beschilderd en verder hingen er de attributen van de rechterlijke macht, waaronder de roeden van de baljuw en de schout. Een balie diende als afscheiding tussen de rechters en de gedaagden. Verder stonden er 25 stoelen, een leuningstoel (ongetwijfeld voor de schout of de baljuw), zes tafels, een spiegel en vijf stoven.[6] Buiten stond voor het regthuys een justitiepaal ten teken dat hier niet alleen lichte vergrijpen maar ook lijfstraffelijke zaken berecht werden. Om boeven op te bergen bevond zich naast het regthuys tenslotte nog een cachot. In 1766 werd dit cachot vervangen door een gevangenenhok in de kelder onder de regtkamer.

Dorpsbestuur

Tegelijk met de rechtbank zetelde ook het dorpsbestuur in het regthuys. Rechtspraak en bestuur vormden vroeger namelijk één geheel en pas na de Bataafse omwenteling van 1795 zouden ze van elkaar gescheiden worden. Maar tot die tijd velden schepenen niet alleen vonnissen, maar stelden zij – samen met de schout – ook 'keuren' of plaatselijke verordeningen op (een bevoegdheid die thans bij de gemeenteraad ligt). Daarnaast gaven zij vergunningen af en vervulden bovendien de functie van notaris. De schout had ook nog een andere pet op, namelijk die van politiecommissaris. Én die van diender, want anders dan zijn collega in de stad had hij niet de beschikking over 'rakkers', zoals agenten toen genoemd werden. In ernstige situaties kon hij een beroep doen op de gerechtsdienaren van de baljuw, maar hoe snel die ter plaatse konden zijn was natuurlijk de vraag. In de achttiende eeuw kreeg Diemen overigens wél nachtwachten, nodig vanwege het *steelen, huijsbreeken en andere schelmstucken* door *dieven en vagebonden*.[7] Elke weerbare Diemenaar kon verplicht worden om van tijd tot tijd als nachtwacht te dienen. Behalve het college van schout en schepenen telde het dorpsbestuur nog een zestal buurtmeesters. Die waren vooral met een aantal uitvoerende taken belast, waaronder de zorg voor de publieke voorzieningen, het beheer van de dorpskas en de belastinginning. Voor de bevolking van de verschillende buurten van Diemen hadden zij ook een aanspreekfunctie. Of zij voor het uitoefenen van hun taken veel op het regthuys vertoefden is niet duidelijk. Mogelijk borgen zij daar de dorpskas op, zoals ook het archief in het regthuys werd bewaard. Dat laatste weten we, omdat het bij de brand van 1652 verloren is gegaan. Met als gevolg dat het Diemense archief nauwelijks stukken bevat, die van voor dat jaar dateren.

Het 'ambtelijk apparaat'

Vergeleken met de later gebouwde gemeentehuizen was het regthuys maar een klein gebouw. Verwonderlijk is dat niet, want Diemen was toen een stuk kleiner en voor een dorp met zo'n 6 á 700 inwoners (verdeeld over circa 100 huishoudens) is geen groot administratief of ambtelijk apparaat nodig. Toch waren er nog heel wat ambtelijke taken te vervullen.[8] Die bestonden met name uit de inning van belastingen (ook de landelijke), armenzorg, onderwijs, het beheer van de dorpskerk, de organisatie van de brandweer en een aantal toezichthoudende taken, zoals het toezicht op de weegschalen, op de samenstelling van het brood of op het onderhoud van dijken en wegen.[9] Gedeeltelijk werden deze taken door schepenen en buurtmeesters verricht, maar er waren ook aparte ambtenaren: armmeesters, kerkmeesters, een bode en uiteraard een schoolmeester, die tevens koster was. Voor de uitoefening van die functies (meestal nevenfuncties, al gold dat natuurlijk niet voor de schoolmeester) zullen de

Zegel uit 1285 van Gijsbrecht IV van Amstel, tevens Heer van Diemen (foto Algemeen Rijksarchief, Den Haag).

meesten van hen niet veel op het regthuys hebben hoeven te zijn. En daar dus ook nauwelijks of geen kantoorruimte nodig hebben gehad. Voor één ambtenaar lag dat echter anders. Dat was de secretaris, die het meeste schrijfwerk voor zijn rekening nam. Dat hij dat in de regtkamer deed ligt voor de hand. Naarmate er trouwens meer op schrift gesteld werd – en dat was vanaf de zestiende eeuw toch wel het geval – werd zijn positie in het dorpsbestuur ook steeds belangrijker. Begrijpelijk, omdat de schriftelijke vaardigheden van schepenen en buurtmeesters niet altijd even groot waren. Overigens kwam het in Diemen geregeld voor dat de schout zijn ambt met dat van secretaris combineerde.

Een bisschop als vorst

De wijze waarop rechtspraak en bestuur vroeger in Diemen geregeld waren dateert uit de Middeleeuwen. Maar of Diemen meteen al bij zijn ontstaan in de elfde eeuw een college van schout en schepenen (alsmede een aantal buurtmeesters) kende, is niet met zekerheid vast te stellen. Er is daarover uit die tijd niets op schrift gesteld, of in ieder geval niets op schrift bewaard gebleven. Diemen lag toen binnen de grenzen van het Sticht Utrecht. Daarmee wordt het gebied bedoeld, waarover de bisschop van Utrecht niet alleen het kerkelijk gezag uitoefende, maar waarover hij ook als vorst heerste. Dat waren de huidige provincies Utrecht (al lag de grens met Holland toen nog een stuk westelijker), Overijssel en Drenthe alsmede de stad Groningen. Overigens zullen de Diemenaren in de praktijk niet al te veel met de in Utrecht zetelende bisschop te maken hebben gehad, maar des te meer met de ridder aan wie hij zijn (politieke) gezag had gedelegeerd of, om in eigentijdse termen te blijven, in 'leen' gegeven. Sinds 1226 waren dat een tijdlang telgen uit het roemruchte riddergeslacht Van Amstel.

De Van Amstels: Heren van Diemen

In 1226 kreeg Gijsbrecht II van Amstel het bestuur over Muiden, Weesp en Diemen 'in leen', aldus staat geschreven in een door de Bisschop van Utrecht bezegelde oorkonde uit dat jaar. Het is de eerste keer in de geschiedenis, dat Diemen schriftelijk vermeld wordt. Voor de Van Amstels, die als leenmannen van de bisschop ook reeds over Amstelland en enkele gebieden langs de Vecht heersten, betekende dit een aanzienlijke uitbreiding van hun machtssfeer. Maar niets voor niets: naast de bestuurlijke verplichtingen (zoals de rechtspraak, de ordehandhaving en indien nodig de gewapende verdediging, waarvoor zij een beroep konden doen op de weerbare mannen van het dorp) stond er ook een jaarlijkse erfpachtsom van 30 Utrechtse ponden tegenover. Dat moet echter te betalen zijn geweest, want behalve de rechtsmacht (die inkomsten in de vorm van boetes met zich mee bracht), kregen de Van Amstels ook de belastinginning (de zogenaamde tienden), de tolheffing en de pachtinkomsten van een aantal landerijen en van visrechten van de bisschop in leen.[10] Of zij in Diemen het overheidsgezag in eigen persoon uitoefenden, of dat zij dat op hun beurt weer delegeerden aan een schout, is niet bekend. Wel weten we, dat Gijsbrecht IV van Amstel in 1281 in plaats van de Utrechtse bisschop de Hollandse Graaf Floris V als leenheer boven zich kreeg.[11] Met beiden lag hij toen overhoop en hij was op dat moment zelfs de gevangene van Floris V. Weliswaar verzoende hij zich in 1285 met de Hollandse Graaf maar wellicht is hij toch wrok blijven koesteren, wat een rol gespeeld kan hebben bij zijn deelname aan de samenzwering, die eindigde met de moord op Floris V in 1296. Als straf werden de Van Amstels daarop van al hun 'lenen' vervallen verklaard. Amstelland en daarmee ook Diemen kwamen toen rechtstreeks onder

In deze uit 1226 daterende oorkonde wordt Diemen ("iusticiam de Demen cum decimis, terris, piscationibus et omnibus aliis utilitatibus"; het gerecht van Diemen met de tienden, landerijen, visserijen en alle andere belangen) voor het eerst schriftelijk vermeld (foto Algemeen Rijksarchief, Den Haag).

het gezag van de Graven van Holland. De uitoefening van het overheidsgezag delegeerden deze nu echter aan een baljuw, die het als niet-erfelijk (dus afzetbaar) ambtenaar wel uit z'n hoofd zou laten om tegen de graaf in opstand te komen.[12]

De Diemenaren: vrije onderdanen

Hoe machtig de Van Amstels als heren van Diemen ook geweest mogen zijn, heersen naar willekeur konden ze zeker niet. Daarvoor waren de Diemense boeren te onafhankelijk, zoals trouwens de meeste boeren, die zich in de elfde en twaalfde eeuw als kolonisten hadden gevestigd in de woeste veengebieden van Utrecht en Holland. Want voor de ontginning van deze veengebieden waren alleen boeren te vinden geweest, die in ruil voor het zware werk én het risico, dat het opbouwen van een nieuw bestaan nu eenmaal inhield, iets geboden werd: zoal geen eigen land dan toch op z'n minst een eigen erf en/of hoeve. In dat opzicht onderscheidden deze West-Nederlandse boeren zich als 'eigenerfden' van veel boeren in Oost- en Zuid-Nederland, die vaak 'horigen' waren van een kasteel (of een klooster) en als zodanig tot allerlei 'herendiensten' verplicht waren.[13] Boeren, die een eigen hoeve bezaten wisten zich bovendien door schepenen en buurtmeesters vertegenwoordigd in het plaatselijk bestuur. Schepenen en buurtmeesters móesten namelijk uit de groep van plaatselijke eigenerfden gekozen worden. De uiteindelijke keuze was weliswaar aan de baljuw, maar deze kon slechts kiezen uit kandidaten, die vanuit de dorpsgemeenschap werden voorgedragen. Wat overigens democratischer leek dan het in feite was.

Oervorm van de democratie?

Het is verleidelijk om in de wijze, waarop de (eigenerfde) bevolking in de middeleeuwen bij rechtspraak en bestuur betrokken was een soort oervorm van onze democratie te zien. Zoals ook de analoge wijze, waarop in de dertiende en veertiende eeuw de waterschappen en heemraadschappen werden georganiseerd (waarbij de positie van een dijkgraaf overeen kwam met die van een schout of baljuw en de positie van de heemraden met die van de schepenen), wel beschouwd wordt als fundament voor het later opgetrokken democratische gebouw. Of in ieder geval voor de Nederlandse overlegcultuur, zoals die de laatste tijd opnieuw bezongen wordt in het 'poldermodel'. En ten dele is dat ook wel terecht. Mits het 'maar', dat hierbij past eveneens wordt uitgesproken. Want om te beginnen beperkte deze vorm van democratie zich tot de bezitters van onroerend goed (tot voor kort nog altijd een criterium voor deelname aan de waterstaatsverkiezingen!). En of álle boeren in een dorp als Diemen 'eigenerfden' waren is bepaald de vraag om van de niet-boeren (vissers, ambachtslieden of de schoolmeester) nog maar niet te spreken. Bovendien was er van vrije verkiezingen in de praktijk geen sprake. Want het waren de schepenen en buurtmeesters zélf, die kandidaten voor hun opvolgers voordroegen aan de baljuw. Een systeem van coöptatie dus, dat ertoe leidde, dat alleen een maatschappelijke bovenlaag (en dat waren in Diemen vooral de rijkere boeren) bij het bestuur betrokken werd. En tenslotte moet bedacht worden, dat vrouwen toen in het geheel geen stem konden doen gelden, al sprak dat voor de tijdgenoten vanzelf.

De Ouddiemerlaan nabij het voormalige 'Regthuys' in de jaren dertig. Het verval van de oorspronkelijke dorpskern is zichtbaar.

Staten van Holland delen de lakens uit

De middeleeuwse wijze van rechtspraak en bestuur is tot ver ná de Middeleeuwen blijven bestaan. Ook toen ons land na de opstand tegen de tirannieke Philips II een republiek werd en het overheidsgezag door de Statencolleges van de verschillende provincies werd overgenomen. In het gewest Holland waren het voortaan de Staten (waarin een elite van regenten het voor het zeggen had) die een baljuw benoemden.[14] Maar voor een dorp als Diemen maakte dat niet veel uit. Dat had op het niveau van de Staten van Holland toch niets in de melk te brokkelen. Zoals overduidelijk bleek in 1731, toen de Staten van Holland, die op dat moment erg slecht bij kas zaten, verschillende schoutambten (waaronder Diemen) 'verkochten' aan de hoogstbiedende. Voor Diemen bleek dat de stad Amsterdam te zijn. Diemen had het (eigen) schoutambt ook wel zelf willen kopen, maar daar onvoldoende geld voor op tafel kunnen leggen. Amsterdam kreeg daarmee een stevige greep op de Diemense gang van zaken en dat zal ook verklaren waarom sinds die tijd steeds vaker Amsterdammers tot schepenen benoemd werden. Hetgeen mogelijk was wanneer zij hier onroerend goed bezaten: bijvoorbeeld een boerderij (die dan aan een Diemense boer verpacht was) of een zomerhuis. Wellicht heeft dit alles bijgedragen aan de onvrede van veel Diemenaren, die rond 1785, in de tijd van de 'patriotten', tot uiting kwam.[15] Het dorp raakte toen diep verdeeld tussen voor- en tegenstanders van de bestaande orde maar in 1787 trokken de laatsten (dankzij het militaire ingrijpen van Pruisen) vooralsnog aan het langste eind.

Een democratische lente

Met de Bataafse omwenteling van 1795 kreeg de democratie echter een kans en kwam er een einde aan het middeleeuwse bestuurssysteem. Of er voor het Diemense regthuys toen ook een feestelijk getooide vrijheidsboom werd opgericht is niet bekend. Maar in ieder geval konden de Diemenaren al binnen enkele weken op zogenaamde 'grondvergaderingen' voor het eerst in de geschiedenis hun eigen

bestuurders kiezen. Deze verkiezingen, waaraan alle (mannelijke) inwoners konden deelnemen, werden gehouden in de dorpskerk.[16] In 1796 volgden landelijke verkiezingen voor een Nationale Vergadering, zoals het nieuwe parlement kwam te heten. Maar lang zou de democratische lente niet duren. Naarmate het Napoleontische Frankrijk zijn greep op Nederland versterkte kwam de democratie steeds meer op de tocht te staan, om in 1806, toen Lodewijk Napoleon het koningschap over Holland aanvaardde, in feite te verdwijnen. Het democratische gedachtengoed bleef echter aanwezig en won in de negentiende eeuw voortdurend terrein. Al zou er nog een hele strijd moeten worden geleverd, voordat alle mannen en vrouwen kiesrecht verwierven.

Het 'Regthuys' aan de Ouddiemerlaan 158 gefotografeerd op 9 oktober 1990, vlak voor de sloop. De gevelsteen is er inmiddels al uit verwijderd (foto Wiard Krook).

Het *Regthuys* verliest zijn functie

In de Napoleontische tijd verloor het Diemense regthuys zijn functie. Daarvoor zijn vele oorzaken aan te wijzen. Om te beginnen werd de oude Diemense dorpskern al in de loop van de achttiende eeuw steeds meer overvleugeld door het gunstig aan de vaart gelegen Diemerbrug. Toen reeds werden rechtdagen steeds vaker gehouden in de Diemerbrugse herberg *Huis te Rust*.[17] Vooral in de winter, omdat de uit Amsterdam afkomstige schepenen Oud-Diemen zo slecht bereikbaar vonden. De Ouddiemerlaan (toen nog Kerklaan geheten) bevond zich in niet al te beste staat en de deftige Amsterdamse heren hadden natuurlijk een hekel aan modder aan hun schoenen. De verplaatsing van de winterzittingen was uiteraard niet naar de zin van de herbergier in Oud-Diemen en het ligt voor de hand te veronderstellen, dat hij het was, die de woorden "VAN OUDS" op de gevelsteen heeft bijgeschreven, daarmee de status van 'zijn' *Regthuys* nog eens onderstrepend. Veel Diemenaren, onder wie de uit Diemen zelf afkomstige schepenen, waren het met hem eens en een tijdlang bleef het Regthuys in ieder geval in de zomermaanden nog wel in gebruik. Maar toen bij de reorganisatie van de rechterlijke macht door Napoleon de rechtspraak in Diemen beëindigd werd, verloor het *Regthuys* een belangrijk deel van zijn eeuwenoude functie. Bovendien bracht de tijdelijke, van 1811 tot 1817 durende samenvoeging van de gemeentes Diemen en Watergraafsmeer met zich, dat de gemeentelijke secretarie in het toen nog vrij nieuwe rechthuis van de Watergraafsmeer gevestigd werd.[18] Daarna keerde het gemeentebestuur niet meer naar Oud-Diemen terug maar dienden de Diemerbrugse herbergen *Huis te Rust*, *De Reiger en De Vergulde Wagen* om beurten als raadhuis, totdat in 1882 het nieuwe gemeentehuis aan de Hartveldseweg in gebruik werd genomen.[19]

Verval, protest en herbouw

Hoe lang het oude Diemense regthuys nog als herberg in gebruik geweest is laat zich niet makkelijk vaststellen. Wel weten we, dat zich achter het eigenlijke rechthuis een boerderij heeft bevonden. In de twintigste eeuw was dit de boerderij van de familie Vedder. Maar het buurtje, dat inmiddels Oud-Diemen was komen te heten, raakte gaandeweg in verval en dat lot trof ook het regthuys, dat op een gegeven moment alleen nog als woonhuis in gebruik was, tot het in 1956 onbewoonbaar werd verklaard. Eind jaren '60 stapelden zich zeer donkere wolken op boven het weliswaar vervallen, maar nog altijd schilderachtige buurtje. De gemeente kwam met afbraakplannen voor een aan te leggen industrieterrein in Diemen-Noord. Daartegen kwamen echter tal van Diemenaren in het

Een overzicht van de opgravingsput van de AWN en en Archeologische Dienst Amsterdam. Op de achtergrond de Ouddiemerlaan met boerderij 'Vredehof' (foto november 1990 Wiard Krook).

Het in 1992 herbouwde 'Regthuys' te Oud-Diemen in herrezen glorie. De gevelsteen is opnieuw ingemetseld. Links is begraafplaats 'Gedenk te Sterven', waar tot 1807 de dorpskerk stond (foto november 1999 Wiard Krook).

geweer.[20] Door het in 1971 opgerichte *Actiecomité tot Behoud van Oud-Diemen* werden 5000 handtekeningen opgehaald en voorafgaand aan de gemeenteraadsvergadering, waarin over Diemen-Noord beslist zou worden, werd op 25 januari 1973 een grote demonstratie gehouden. Daarin liep een koe van Henk Vedder voorop. De leden van de gemeenteraad toonden zich gevoelig voor het protest en dat de raad die avond 'om' ging mag als bewijs gelden van het zelfcorrigerend vermogen van de democratie. De plannen ten aanzien van Diemen-Noord werden veranderd en de toekomst van Oud-Diemen – mét het regthuys – veilig gesteld. Door de afbraakplannen waren de meeste huisjes van Oud-Diemen inmiddels echter leeg komen te staan. Maar doordat krakers in 1974 er hun intrek in namen werd verder verval voorkomen.[21] Toch bleken de meeste huisjes van Oud-Diemen te bouwvallig geworden om nog te kunnen worden hersteld. Het werd dus herbouw in oude trant. Daaraan voorafgaand vond archeologisch onderzoek plaats, dat waardevolle gegevens heeft opgeleverd over de ontstaansgeschiedenis van Diemen. In 1992 herrees Oud-Diemen dan eindelijk en daarbij werd in het *Regthuys* de bewaard gebleven gevelsteen opnieuw ingemetseld. Zij het zonder de woorden "VAN OUDS".

Noten

1 Beek 1957, p. 108; Mulder, p. 195.
2 Er werd onderscheid gemaakt tussen lage jurisdictie (behandeling van civiele zaken en lichte vergrijpen, die met geldboetes werden afgedaan) en hoge jurisdictie (behandeling van misdrijven)
3 Schoen 1987, p. 72.
4 RANH-ORA 2605, p.18 en 19
5 Geudeke 1987, p. 128.
6 RANH-ORA 184 / 2662, diverse schepenaktes.
7 Schoen 1987, p. 77.
8 GAD, doos 15 (oude ordening): stukken betreffende de verkoop Ambachtsheerlijkheid Diemen 1731.
9 Beek 1957, p. 78; het toezicht op het onderhoud van de dijk was overigens meer nog de taak van het college van Dijkgraaf en (Hoog)heemraden en over de precieze afbakening van bevoegdheden tussen dit college en de Diemense bestuurders is altijd veel te doen geweest.
10 Heeringa 1940, p. 190, no. 748.
11 Het betreft in feite het jaar, waarin Diemen tot (Noord-)Holland kwam te behoren.
12 Schoen 1987, p. 70.
13 Buitelaar 1993, p. 122, 123 en 149.
14 Beek 1957, p. 77; in de praktijk door de Rekenkamer.
15 Beek 1957, p. 66.
16 Beek 1957, p. 80; deelname aan de verkiezingen stond overigens alleen open voor wie de democratische principes onderschreef.
17 Schoen 1987, p. 131.
18 Beek 1957, p. 67 en 80.
19 Geudeke 1987, p. 133.
20 Diemer Courant, 24 juni en 1 juli 1971.
21 Diemer Courant, 12 maart 1974.

Literatuur

- **Beek**, P.J. ter (1957): *Historie van Diemen*, Amsterdam.
- **Buitelaar**, A.L.P. (1993): *De Stichtse Ministerialiteit en de ontginningen in de Utrechtse Vechtstreek*, Hilversum.
- **Fruin**, R. (1901): *Geschiedenis der Staatsinstellingen in Nederland tot den Val der Republiek*, uitg. H.T. Colenbrander, 's Gravenhage.
- **Geudeke**, Liesbeth (1987): *Het rechthuis*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): **Diemen buyten Amsterdam**, Diemen.
- **Heeringa**, K. (1940): *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, dl. 2, 's Gravenhage.
- **Hinssen**, J.P.P. (1993): *Op de Grens van Schuilen en Vrijheid; Rooms-katholieken en het Diemer bestuur in de zeventiende-negentiende eeuw*, in: J.P.P. Hinssen & J. Haag (red.): **Het Rooms Kerkhuys te Diemen**, Amsterdam.
- **Monté Verloren**, J.Ph. de (1972): *Hoofdlijnen uit de Ontwikkeling der Rechterlijke Organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse Omwenteling*", Deventer (5e druk).
- **Schoen**, R.P. (1987): *Diemen vanaf de Middeleeuwen tot 1815*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): **Diemen buyten Amsterdam**, Diemen.

Bronnen

- Gemeente Archief Diemen (GAD).
- Rijksarchief Noord-Holland (RANH), Oud-Rechterlijk Archief (ORA)
- Diemer Courant, jaargang 1971, 1973 en 1974.

In Regthuys, Rechthuis, Raadhuis en Gemeentehuis
DE GEMEENTE DIEMEN ONDER DAK

Hiltje Veldstra

Het gaat Diemen goed. Een blik op het nieuwe gemeentehuis op de hoek van de Ouddiemerlaan en de D.J. den Hartoglaan volstaat om dat te constateren. De *Historische Kring Diemen* zou zich zelf verloochenen als zij deze blik niet liet volgen door een terugblik op de vroegere gemeentehuizen die onze gemeente rijk is geweest.

Regthuys en Rechthuis

Heel lang was het *Regthuys* in Oud-Diemen de plek van waaruit schout en schepenen Diemen bestuurden. Tijdens de woelige periode van de Bataafse Republiek en de Franse overheersing (van 1795 tot 1813) kwam daaraan een eind. Diemen zou pas weer in 1882 kunnen beschikken over een eigen gemeentehuis, of raadhuis, zoals het toen heette. Tot dat jaar moest een Diemenaar die zijn pasgeboren kind wilde aangeven, op pad naar herberg en vergaderzaal het *Rechthuis* in de Watergraafsmeer, op de hoek van de Middenweg en de Ringdijk. Daar was sinds 1811, toen Diemen en Watergraafsmeer door de Fransen tot één gemeente waren samengevoegd, de gemeentesecretarie van Diemen gehuisvest. Voor dat doel huurde de gemeente een paar kamers van de eigenaar, het Hoogheemraadschap van de Watergraafsmeer. Vergaderingen van het gemeentebestuur werden daar ook wel

Het Rechthuis in de Watergraafsmeer op de hoek van de Middenweg en de Ringdijk. Van 1811 tot 1882 was hier de gemeentesecretarie van Diemen gevestigd. Kopergravure naar een tekening van Jan Bulthuis uit 1789 (coll. Jaap Haag).

Herberg 'De Vergulde Wagen', gelegen aan de Hartveldseweg en het Jaagpad, in ca 1767 getekend door J. Spaan (coll. Gemeente Archief Amsterdam)

gehouden, maar vaker in Diemen zelf, in *De Reiger*, *Huis te Rust* of *De Vergulde Wagen*, het latere *Café Vervetjes*. Het kwam een aantal keren voor dat de eigenaar van één van deze herbergen de functie van wethouder had.
De bestuurlijke samenvoeging was in 1817 weer ongedaan gemaakt, maar de buurgemeentes hielden nog tot 1882 een gemeenschappelijke burgemeester, die ook gemeentesecretaris was. Hij woonde in de Watergraafsmeer. Voor deze functionaris had het alleen maar voordelen dat beide gemeentes hun secretarie op dezelfde plek hadden, wat misschien verklaart waarom burgemeester A.L. van Tienen in 1879 nog van mening was "dat er geen noodzakelijkheid bestaat voor een raadhuis in Diemen en dat de inwoners hiermede ook niet ingenomen zullen zijn."
Het uit 1777 daterende Rechthuis is overigens nog steeds op dezelfde plek te vinden. Er is nu een bank in gevestigd, maar in de zijgevel is het oude wapen van Watergraafsmeer nog te bewonderen.

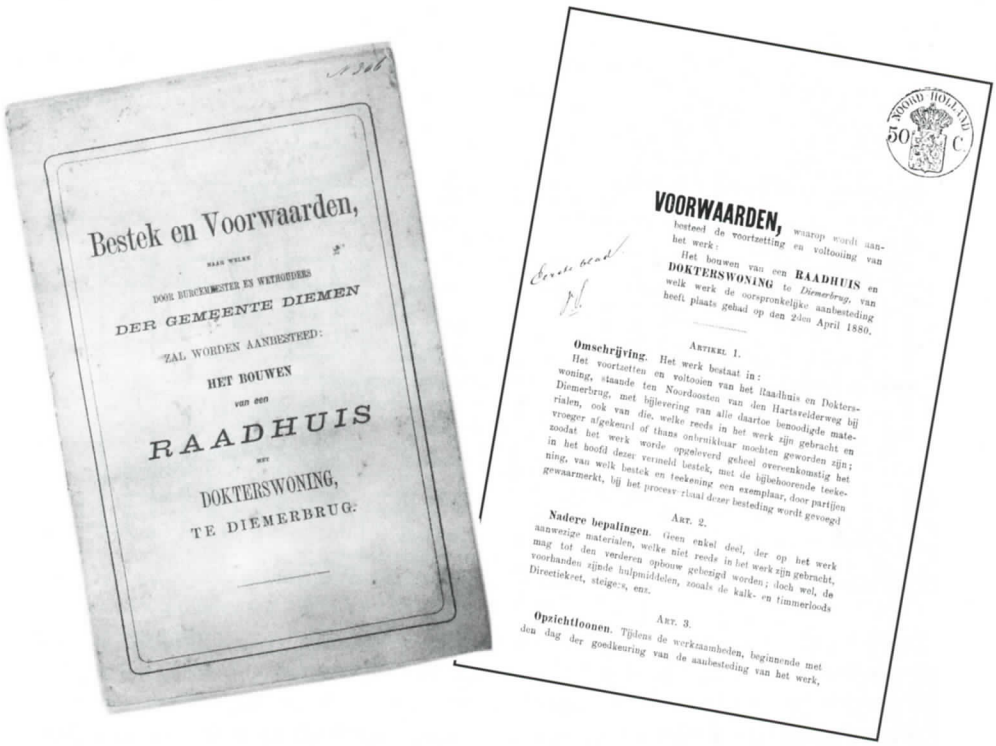
Café 'Vervetjes' (voormalige herberg 'De Vergulde Wagen') en de loswal aan de Weespertrekvaart. Op de achtergrond de in 1923 vernieuwde brug tussen Ouddiemerlaan en Ouderkerkerlaan.

Een eigen Raadhuis

In 1879 kreeg Diemen een nieuwe gemeentearts, voor wie huisvesting moest worden geregeld. Op 15 augustus besprak de gemeenteraad "de wenschelijkheid van de bouw eener woning voor een geneesheer, alsmede het wenschelijke een eigen Raadhuis te hebben". De goedkoopste oplossing lag in een combinatie van beide wensen. Op 4 november gaf de raad (tegen de zin van de burgemeester) met algemene stemmen toestemming voor de bouw van een Raadhuis met Dokterswoning aan de Hartveldseweg. De benodigde grond, 750 m², werd voor *f* 3,50 per m² aangeschaft. W.H. Steenaart, opzichter van de

Waterstaat maakte het bouwplan, T. de Oude, timmerman te Diemen kreeg de opdracht voor de bouw. Een paardenstal en koetshuis voor de gemeentearts werden afzonderlijk aanbesteed en een jaar later gebouwd. Het raadhuis kostte uiteindelijk ruim *f* 23.000,–, koetshuis en stal bijna *f* 6.500,–. De gemeenteraad machtigde burgemeester en wethouders om voor de inrichting aan te schaffen: 2 penantspiegels (*f* 32,–), 12 notenhouten stoelen en 1 fauteuil voor de Raadzaal en 2 kantoorkrukken met leer (samen *f* 193,–), 1 staalbronzen driearmskroon voor petroleum met ketting (*f* 69,–), 2 gelakte kachels met toebehoren (*f* 93,75), 1 tweepersoonslessenaar (*f* 35,–), vloerzeil (*f* 46,56), 6 stoelen voor de secretarie en bovendien 2 banken en 6 stoelen voor de wachtkamer (kosten niet bekend).

De eerste raadsvergadering in het nieuwe raadhuis vond plaats op 28 januari 1882, waarbij tevens burgemeester Van Tienen afscheid nam. Het raadhuis was met vooruitziende blik 'op de groei' gebouwd. Het kleine Diemen had voorlopig genoeg aan de benedenverdieping waar zich de raadzaal en de secretarie bevonden. De bovenverdieping en de zolder werden jarenlang als woning verhuurd, wat de gemeentekas (naast de huur van de dokterswoning) per jaar nog eens *f* 100,– opleverde. De huurders liepen uiteen van burgemeesters tot postbodes. De groei van het aantal ambtenaren maakte op den duur een eind aan de verhuur. Behoefte aan steeds meer ruimte zou een terugkerend thema in de twintigste-eeuwse geschiedenis van de huisvesting van het gemeente-apparaat worden.

Bestek en Voorwaarden,

DOOR BURGEMEESTER EN WETHOUDERS

DER GEMEENTE DIEMEN

ZAL WORDEN AANBESTEED:

HET BOUWEN

van een

RAADHUIS

met

DOKTERSWONING,

TE DIEMERBRUG.

VOORWAARDEN, waarop wordt aanbesteed de voortzetting en voltooiing van het werk:

Het bouwen van een RAADHUIS en DOKTERSWONING te *Diemerbrug*, van welk werk de oorspronkelijke aanbesteding heeft plaats gehad op den 2den April 1880.

ARTIKEL 1.

Omschrijving. Het werk bestaat in:

Het voortzetten en voltooien van het Raadhuis en Dokterswoning, staande ten Noordoosten van den Hartsvelderweg bij Diemerbrug, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, ook van die, welke reeds in het werk zijn gebracht en vroeger afgekeurd of thans onbruikbaar mochten geworden zijn; zoodat het werk worde opgeleverd geheel overeenkomstig het in het hoofd dezer vermeld bestek, met de tijbehoorende teekening, van welk bestek en teekening een exemplaar, door partijen gewaarmerkt, bij het proces-verbaal dezer besteding wordt gevoegd

ART. 2.

Nadere bepalingen. Geen enkel deel, der op het werk aanwezige materialen, welke niet reeds in het werk zijn gebracht, mag tot den verderen opbouw gebezigd worden; doch wel, de voorhanden zijnde hulpmiddelen, zooals de kalk- en timmerloods Directieketet, steigers, enz.

ART. 3.

Opzichtloonen. Tijdens de werkzaamheden, beginnende met den dag der goedkeuring van de aanbesteding van het werk,

Bestek en voorwaarden voor de bouw van Diemen's eerste raadhuis, tevens dokterswoning, aan de Hartveldseweg, 2 april 1880 (Gemeente Archief Diemen)

Uitbreidingen en plannen

In 1926 verrees achter het raadhuis, op het adres Raadhuisstraat 2, een stenen bergplaats voor onder andere de brandspuit en de karren van de werklieden. Vijf jaar later achtte het college van burgemeester en wethouders de tijd rijp om de gemeentearts dr C.J. der Kinderen in

De Hartveldseweg omstreeks 1900. Geheel rechts café 'Vervetjes'. Het grote pand met het hoge pannendak is de 17e-eeuwse herberg 'Huis te Rust', geslooopt omstreeks 1915 (prentbriefkaart coll. Historische Kring Diemen).

Tekening van de voorgevel van het raadhuis aan de Hartveldseweg, gebouwd in 1882. In 1962 werden de toegangsdeuren gewijzigd (Gemeente Archief Diemen).

een brief mee te delen dat de huur van de dokterswoning niet kon worden voortgezet, in verband met nijpend ruimtegebrek van de secretarie. Een lid van de gemeenteraad toonde zich onaangenaam getroffen door deze handelwijze, en wees op de verplichting voor de gemeentearts om naast het raadhuis te wonen. Dr Der Kinderen bleef waar hij was.

De gemeenteraadsvergadering van 27 september 1932 nam twee besluiten betreffende de huisvesting van de gemeente. Het ene betrof de huur van het pand Raadhuisstraat 4, waar de gemeente-ontvanger, de politie en de arbeidsbemiddeling ondergebracht werden, het andere was de instelling van een *Raadhuiscommissie* die de bouw van een nieuw raadhuis in studie zou nemen.

De commissie ging uiterst voortvarend te werk en kwam al op 19 oktober 1932 met een voorstel, gebaseerd op de overtuiging dat er in de naaste toekomst beslist een nieuw raadhuis moest komen. Het oude moest dan ingericht worden tot dienstwoning voor de burgemeester, aangezien "zoo iets dergelijks ook geen weeldeartikel genoemd mag worden." Er was al een bouwterrein aan de Ouddiemerlaan uitgezocht en voor het ontwerp dacht men aan het uitschrijven van een prijsvraag, opdat "behalve onze architect ook architecten van naam een ontwerp kunnen indienen." De gemeente-architect, J. de Boer, had in 1930 al een prachtig schetsontwerp gemaakt. Het waren ambitieuze plannen, maar de economische crisis gooide roet in het eten.

In 1936, een jaar na het overlijden van dr Der Kinderen, kon de gemeente vrij beschikken over de dokterswoning met koetshuis en paardenstal. De gemeenteraad maakte voor de nodige verbouwing een bedrag van *f* 4.500,– vrij, "en geen cent meer", zoals in de notulen valt te lezen. Toen dit bedrag toch werd overschreden, drong één van de raadsleden, overigens tevergeefs, aan op de instelling van een enquêtecommissie, omdat hij burgemeester en wethouders van knoeierijen verdacht. De hele kwestie trok landelijk veel aandacht.

Schetsontwerp voor een nieuw raadhuis van gemeente-architect J. de Boer. Het ontwerp uit 1930 is nooit uitgevoerd (Gemeente Archief Diemen).

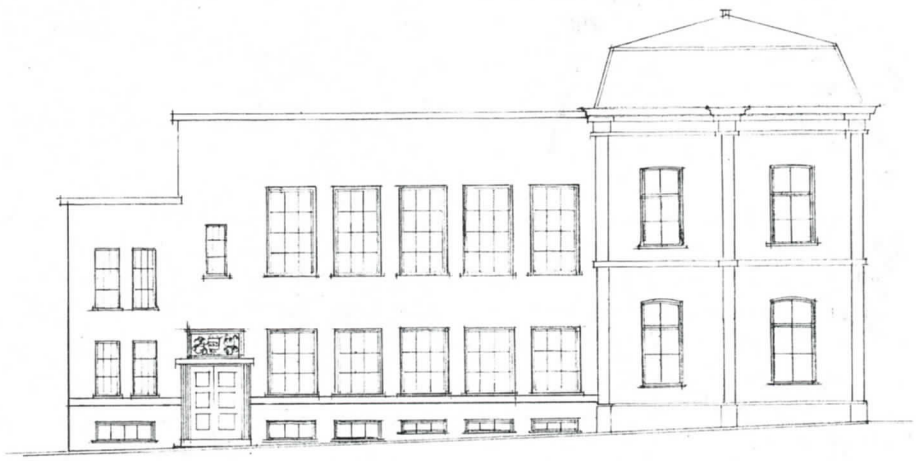
Plaatsgebrek

De naoorlogse geschiedenis toont een negentiende- eeuws raadhuis dat bijna uit zijn voegen barstte door alle taken die een gemeente in de tweede helft van de twintigste eeuw opgelegd kreeg. Elke vierkante meter werd benut. De politie, inmiddels *Groep Diemen* van de *Rijkspolitie*, huisde op zolder en in de kelder. Een eigen politiebureau aan de Muiderstraatweg bracht in 1953 soelaas. De *Dienst Gemeentewerken* verhuisde in 1955 naar de voormalige uit 1884 daterende openbare lagere school aan de Ouderkerkerlaan 39. De bergplaats aan de Raadhuisstraat 2 was al in 1937 in gebruik genomen als kantoor. Het was niet genoeg.

J. de Boer, toen directeur van de *Dienst Gemeentewerken*, kreeg in 1957 de opdracht een verbouwingsplan te maken. Hem werd dit keer op het hart gebonden niet te streven naar "een architectonisch nieuw en representatief gebouw", maar uitsluitend naar het verkrijgen van meer ruimte. Zijn ontwerp van een forse uitbouw aan de achterkant van het raadhuis

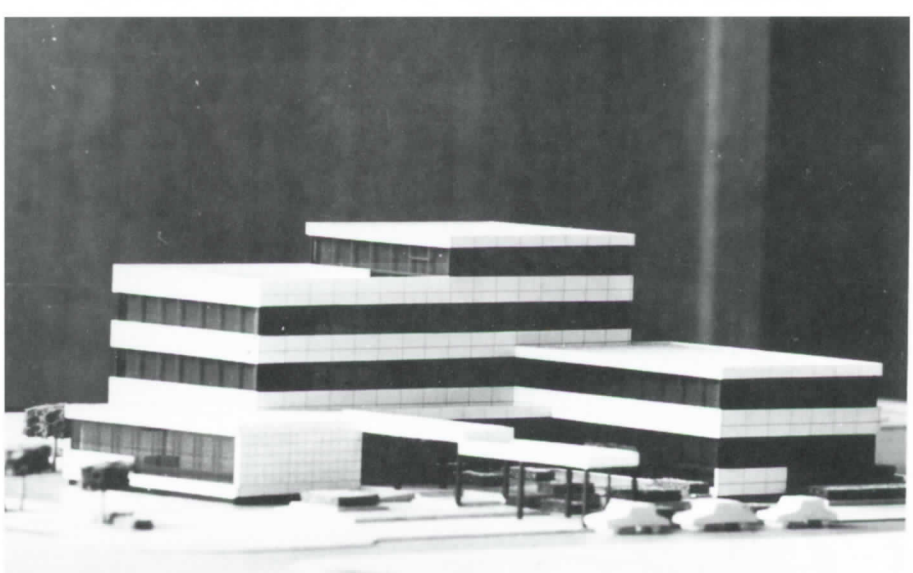
ten koste van Raadhuisstraat 2 en het koetshuis, werd als te duur verworpen. Kleine verbouwingen en verhuizingen van diensten naar andere locaties bleven aan de orde van de dag. Zo vertrok bijvoorbeeld de *Sociale Dienst* in 1961 naar de voormalige onderwijzerswoning aan de Ouderkerkerlaan 37.
In 1969 lag het eens zo fraaie en ruime raadhuis er onttakeld bij. Op de bovenverdieping bevonden zich nog twee kleine vergaderkamers, beneden was er slechts één grote ruimte, de raadzaal, waar overigens vanwege plaatsgebrek vanaf december 1969 geen openbare gemeenteraadsvergaderingen meer plaats vonden. De vele belangstellenden moesten daarvoor voortaan naar de bovenzaal van de brandweerkazerne aan de D.J. den Hartoglaan. In de raadzaal vergaderden nog enkele commissies en verder diende hij als trouwzaal. Op verzoek van het bruidspaar kon dan een rode loper worden uitgerold van de stoeprand tot aan de ingang. De bode die, niet tot zijn vreugde, met deze taak belast was, posteerde zich op regenachtige dagen met een bezem in de hand naast de loper om te voorkomen dat passerende voetgangers er modderstappen op achter lieten. Wie er niet overheen kon stappen, maakte maar een omweg over de rijweg.

Nieuw gemeentehuis, oude problemen
Ondertussen was de gemeenteraad al in 1962 akkoord gegaan met de opdracht tot een voorlopig ontwerp voor een nieuw gemeentehuis. Aan de D.J. den Hartoglaan was een bouwterrein beschikbaar. Het oude raadhuis aan de Hartveldseweg zou afgebroken worden ten behoeve van een nieuw onderkomen voor de *Dienst Gemeentewerken*. Gelukkig is dat niet doorgegaan. De directeur van de dienst stelde in 1966 als alternatief een extra verdieping op het nieuwe gemeentehuis voor. Deze oplossing bleek financieel veel gunstiger uit te pakken en bovendien beter aan te sluiten bij de wens alle gemeentediensten weer onder één dak te verenigen.
Het eerste raadhuis was destijds drie jaar na het besluit van de raad in gebruik genomen. Dit keer duurde het allemaal veel langer. Een belangrijk obstakel was de onzekerheid over het voortbestaan van de gemeente Diemen. Er bestonden plannen om in 1978 Diemen, Bijlmermeer en Duivendrecht tot één gemeente samen te voegen, waardoor zowel de

Voorstel tot een uitbouw aan de achterkant van het raadhuis. Zijaanzicht aan de Raadhuisstraat, tekening 1959 J. de Boer (Gemeente Archief Diemen).

Provincie als het Rijk aarzelden met het verlenen van goedkeuring en het verschaffen van het nodige geld. Uiteindelijk kreeg Diemen in 1971 toestemming voor de bouw van "een permanent kantoorgebouw, met als tijdelijke bestemming gemeentehuis", zoals de opdracht aan architect ir H.N. van Wijk al in 1966 had geluid. De bouw werd gegund aan *Intervam BV* te Rijswijk.
Op 28 november 1973 kon de commissaris van de koningin, mr F.J. Kranenburg, het nieuwe gebouw openen. Zeven jaar waren er verstreken tussen het oorspronkelijke ontwerp en de uitvoering. Niet alleen waren daardoor de bouwkosten veel hoger uitgevallen dan oorspronkelijk begroot (het uiteindelijke bedrag staat te boek als *f* 4.202.448,51), veel erger was dat het gloednieuwe gemeentehuis dit keer helemaal niet als een te ruime jas zat, maar eigenlijk meteen al te krap was. Nog eens zeven jaar later, toen het voortbestaan van Diemen niet langer in gevaar was, werd daarom besloten tot uitbreiding. Op het parkeerterrein aan de D.J. den Hartoglaan verrees een extra vleugel, via een luchtbrug verbonden met het hoofdgebouw. Het ontwerp was weer van ir H.N. van Wijk, de bouwer was *Kantorenhuis NV* in Amstelveen. In juli 1984 nam de *Dienst Gemeentewerken* er zijn intrek.
Hiermee waren de ruimteproblemen niet opgelost. In 1988 was duidelijk dat ingrijpende maatregelen onvermijdelijk waren. De kosten van verdere uitbreiding bleken zo hoog dat al gauw de

Maquette van het te bouwen gemeentehuis op de hoek van de Ouddiemerlaan en de D.J. den Hartoglaan. Ontwerp uit ca 1969 van ir H.N. van Wijk. In 1973 werd het gebouw (in iets gewijzigde vorm) in gebruik genomen (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

vraag rees wat goedkoper zou zijn: renovatie van het bestaande gebouw of sloop en nieuwbouw. Met de beantwoording van deze vraag begint de historie van Diemens nieuwste gemeentehuis en die komt elders in dit blad aan bod.

Zichtbare geschiedenis

Een inwoner van Diemen die het eerste raadhuis van zijn gemeente wil bekijken, hoeft alleen maar naar Hartveldseweg 35 te gaan. Daar staat het nog onveranderd, althans aan de buitenkant. Er is nu een makelaarskantoor in gevestigd. De oorspronkelijke dubbele functie is nog duidelijk zichtbaar in de twee monumentale ingangen. Het evenwichtige en deftige uiterlijk laat zien wat in de negentiende eeuw passend werd geacht voor een overheidsgebouw.

Op het parkeerterrein aan de D.J. den Hartoglaan (rechts boven op de foto) zou in 1984 een nieuwe vleugel van het gemeentehuis verrijzen (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

uitnodiging

Jarenlang hebben het gemeentebestuur en de ambtenaren van de secretarie, de dienst gemeentewerken en de sociale dienst moeten werken in te kleine, slechte en verspreid liggende gebouwen in de gemeente.
Wij prijzen ons gelukkig dat wij eindelijk het nieuwe gemeentehuis hebben kunnen betrekken.
Onze nieuwe werkomgeving is ook voor U als inwoner van belang. De gemeentelijke overheid ontleent immers zijn begeleidende, dienstverlenende, organiserende, sturende en besturende werk aan de inwoners zelf, die van Diemen verlangen dat het een goede woonplaats is.
De centrale plaats van het gemeentehuis maakt ons voor U ook beter bereikbaar.

Het is dus ook Uw gemeentehuis, dat U toch minstens 'n keer bezichtigd moet kunnen hebben. Bij de officiële opening door de Commissaris van de Koningin in Noord-Holland moet het aantal aanwezigen wel beperkt blijven. Maar wij nodigen U van harte uit voor het

open huis, dat wij houden op woensdag 28 november
's avonds tussen 7 en 10 uur.

Op alle afdelingen zullen ambtenaren aanwezig zijn, die U graag van het nieuwe gemeentehuis en van wat daarin gebeurt zullen vertellen.

Burgemeester en wethouders
van Diemen.

Het nieuwe gemeentehuis heeft zijn voorganger, ontworpen in de jaren zestig, helemaal opgeslokt. Uit historisch oogpunt is dat jammer, want het ontwerp kwam onmiskenbaar voort uit denkbeelden die nauw met die tijd verbonden waren. Niet monumentaal, met een vloeiende overgang tussen straat en gebouw moest het de uitdrukking zijn van de openbare en dienstverlenende functie van het gebouw. Wie dat nog wil zien is voortaan op foto's aangewezen.
De toekomst zal leren of een inwoner van Diemen aan het eind van de eenentwintigste eeuw nog met eigen ogen een gemeentehuis zal kunnen bekijken dat meer dan honderd jaar oud is. Als dat zo mocht zijn, dan zal ongetwijfeld ook in die tijd dit nu zo hoogst moderne gebouw worden gezien als uitdrukking van tijdgebonden ideeën over de overheid.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van: **Zanting**, W.: *De Huisvesting van het Gemeentebestuur van Diemen ±1800-1992; geschiedkundige aantekeningen omtrent de wijze waarop het bestuur van de gemeente Diemen in zijn huisvesting en dat van de ambtenaren heeft voorzien*, Diemen, 1999.

De opkomst van de partijpolitiek in de gemeenteraad van Diemen

Steven Dijk

In de ontstaansgeschiedenis van de democratie in ons land vormt het jaar 1848 een mijlpaal. De toen aangenomen, door Torbecke ontworpen grondwet, beperkte de macht van de koning. Voortaan waren de ministers voor hun beleid niet meer aan de koning verantwoording schuldig, maar aan de leden van de Tweede Kamer. Die vertegenwoordigden toen overigens maar een klein electoraat, want van algemeen kiesrecht was nog geen sprake. In het kielzog van deze grondwetwijziging werd drie jaar later ook het lokale bestuur 'gedemocratiseerd'. Daarbij werd in alle gemeenten de gekozen gemeenteraad het hoogste orgaan.

Weinig stemgerechtigden

Met de – eveneens door Torbecke ontworpen – gemeentewet van 1851 kreeg Nederland ook één wettelijk kader voor het lokaal bestuur. Dat was nieuw, want de grondwet van 1814 kende nog een onderscheid tussen steden, heerlijkheden (gebieden die door de adel werden bestuurd), districten en dorpen. Vooral de het bestuur in de stad en die op het platteland, verschilden wezenlijk van elkaar.[1] Op het platteland koos men bijvoorbeeld niet zelf een gemeentebestuur. Burgemeesters werden door de koning en raadsleden door Gedeputeerde Staten benoemd.[2] Dat veranderde formeel met de gemeentewet van 1851. Toch bleven veel gemeenteraden na die verkiezingen nagenoeg constant van samenstelling. Er gold een zogenoemd census kiesrecht. Dit hield in dat alleen ingezetenen die een bepaald bedrag aan belasting betaalden stemrecht hadden. Voor de verkiezing van de Tweede Kamer in 1858 had ruim 4% van de bevolking stemrecht.[3] Op een bevolking van in totaal nog geen 870 personen mochten in Diemen dus ongeveer 40 volwassen mannen hun stem uitbrengen voor de Tweede Kamer. Om tot afgevaardigde gekozen te kunnen worden was nog een hoger belastingbedrag nodig. De groep waaruit gekozen kon worden was in een dorp als Diemen derhalve zeer klein. Uit het feit dat tussentijdse vacatures in de raad zelden opgevuld werden, kan de conclusie getrokken worden, dat er vaak net zoveel kandidaten waren, als te bezetten zetels. Tot het eind van de Eerste Wereldoorlog werd de gemeenteraad van Diemen gevuld met welgestelde burgers, vooral boeren, herbergiers en kleine ondernemers. Zij maakten deel uit van het kleine deel van de dorpsgemeenschap dat stemrecht had. Aan het eind van de negentiende eeuw was dat tussen de 5 en 10% van de bevolking. Landelijk was dat 3,1% in 1880 en 12,2% in 1904. Deze stijging werd veroorzaakt door de kiesrechtuitbreidingen van 1887 en 1896. In 1887 werd het kiesrecht ook gegeven aan mannen die eigenaar of huurder waren van een pand met een bepaalde waarde. In 1896 was de uitbreiding gericht op mensen die een bepaalde hoeveelheid spaargeld bezaten. Daarnaast werd ingevoerd dat zij die aan "de eisen van

Het Diemense raadhuis aan de Hartveldseweg ca 1915. Van 1882 tot 1969 kwam de Diemense gemeenteraad in dit pand bijeen. Thans is het gebouw in gebruik als makelaarskantoor.

bekwaamheid, door of krachtens de wet gesteld voor de benoembaarheid tot enige ambt of beroep" voldeden.[4] Slechts de helft tot driekwart van hen maakte daadwerkelijk gebruik van het stemrecht.[5] In 1918 kende Diemen 1934 inwoners en daarvan hadden 324 mannen het actieve kiesrecht voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten.[6]

De eerste gekozenen

In de notulen van de gemeenteraadsvergaderingen van kort voor 1851 komen grotendeels dezelfde namen voor als in de notulen van kort daarna.[7] In de eerste gekozen gemeenteraad van Diemen, worden zeven mannen gekozen, te weten de heren C. van den Brink, E.L. Eijking, A. Vedder, P. Hol, J. Nagel, P. Blokland en J. Magrijn. Omdat mr J.P. van Medenbach Wakker, notaris te Watergraafsmeer, zowel burgemeester van de gemeente Watergraafsmeer was als van Diemen, besloot hij de stemming in Watergraafsmeer plaats te laten vinden op zaterdag 9 september en die in Diemen een dag later, op zondag 10 september dus. Op de elfde zouden dan de stembriefjes geopend worden om de uitslag op te nemen.[8]

Nadat de geloofsbrieven van de nieuw gekozen raadsleden op 1 oktober van dat jaar onderzocht werden en in orde waren bevonden, werden tijdens de tweede vergadering van de gemeenteraad, op 23 oktober 1851 de raadsleden geïnstalleerd en werden de heren A. Vedder en E.L. Eijking tot wethouders gekozen. Uit de notulen van de eerste jaren van het bestaan van de gemeenteraad blijkt niet dat er veel gediscussieerd is in het hoogste orgaan van de gemeente. Wel worden vastgestelde verordeningen integraal opgenomen in die notulen.

De burgemeester ter discussie

De eerste echte discussie die in de notulen van de gemeenteraad is terug te vinden, ging over het verzoek van de toenmalige burgemeester Willem Hendrik toe Water van 4 september 1893 aan de koningin-regentes Emma, om de gemeente Diemen vanuit Amsterdam of Nieuwer-Amstel te mogen besturen. *Hierover wordt door elk der leden in het bijzonder eene discussie gevoerd, en is hun aller meening, dat er volstrekt geen termen aanweezig zijn, om gunstig op dit verzoek te advisseeren. Het zoude den leden aangenamer en wenschelijker voorgekomen zijn, indien ZEdA* (Zijne Edel Achtbare) *zich alvorens rechtstreeks tot Hare Majesteit de Koningin Regentes te wenden, eerst het gevoelen van den Raad had ingewonnen, al ware het slechts eene bekendmaking geweest van zijn voornemen, om het bedoelde verzoek te willen doen.* De raadsleden vinden het onbegrijpelijk dat de burgemeester beweert niet in Diemen te kunnen wonen *en meenen zij dat dit slechts een voorwendsel kan zijn, aangezien in deze gemeente de zogenaamde villa 'Zomerlust' sinds jaren leeg staat, hetgeen ZEdA zelf bekend is en welke woning zeer zeker door ZEdA zou kunnen betrokken worden, daar het een huis is, dat door grootte, omvang en door schoone ligging uitmunt en waaraan zelfs grooter tuin en stalling is verbonden en dientengevolge verre de woning overtreft, door ZEdA vroeger in huur genomen.* Daarbij is het de raadsleden bekend dat de burgemeester sinds vijf maanden een woning gehuurd heeft voor zijn gezin in Ede *en dat het wonen te Amsterdam of Nieuwer-Amstel ook slechts voorgewend zoude zijn, terwijl daaruit af te leiden is, en tevens de vrees bestaat, dat ZEdA het grootste gedeelte van dien tijd bij zijn gezin zoude doorbrengen, terwijl de gemeente dan bestuurd zou moeten worden, uit het ver verwijderde Ede, in de provincie Gelderland.* Daar komt bij dat de burgemeester ook nog ontevreden is over het verwaarloosde Diemen, hierover had hij bij zijn aantreden als burgemeester gezegd, dat dat kwam omdat de vorige burgemeesters niet in Diemen woonachtig waren. Het gevolg is dat de gemeenteraad een negatief advies uitbrengt aan Gedeputeerde Staten over het verzoek. De gemeenteraad besluit de discussie over de burgemeester met de constatering *dat geen der leden eenige genegenheid voor ZEdA gevoelt, noch voor zijn*

Johan Hendrik de Kieviet. †

14 Aug. 1823 27 Nov. 1902.

DE slag, dien Diemen zoo lang reeds verwachte kon, is gevallen. Burgemeester De Kieviet is in den nacht van 26 op 27 November overleden in den ouderdom van 79 jaar. Een langdurig en smartelijk lijden maakte een einde aan dit welbestede en werkzame leven.

Diemen verliest veel bij dit verscheiden. Toen, nu ruim negen jaar geleden, burgemeester Toe Water aftrad, was het de algemeene wensch van de ingezetenen van Diemen, dat J.H. de Kieviet tot hoofd der gemeente benoemd zou worden. En de zeventigjarige werd benoemd en zes jaren later volgde de herbenoeming. De zeldzaamheid van eene benoeming tot burgemeester op zoo hoogen leeftijd is alleen te verklaren door de algemeenheid van het verlangen van de ingezetenen, om De Kieviet, die toenmaals het wethouderschap bekleedde, aan het hoofd der gemeente te zien.

En de werkzame en eenvoudige grijsaard heeft de verwachtingen niet beschaamd. Met vaste hand nam hij de leiding der gemeentezaken op zich en steeds ijverde hij voor Diemen's belangen. Het was vooral zijn vaderlijk en gemoedelijk optreden, dat hem zoo uitermate geschikt maakte om aan het hoofd eener gemeente als deze te staan. Eenvoud was een zijner deugden. Hij stelde er een eer in, het vertrouwen zijner gemeentenaren te genieten p het was zijn trots, dat men hem als burgemeester begeerd had, doch nimmer zou hij iemand uit de hoogte behandelen – hij was en bleef de eenvoud in persoon.

Maandag, 1 December, werd zijn stoffelijk overschot op het kerkhof te Oud-Diemen ter aarde besteld. Een aantal bloemstukken waren zichtbare blijken van dankbaarheid aan den overledene. Doch, al moge deze bloemenhulde ras verwelkt en vergaan zijn – de dankbaarheid van Diemen voor burgemeester De Kieviet zal jaren bij jaren voortleven. Hij heeft zichzelf een eerzuil gesticht in de harten der ingezetenen. Requiescat in pace!

DIEMEN, December 1902

D.L.

(uit: *De Prins nr. 2, december 1902*)

handelen en optreden tegenover de ingezetenen, waardoor ZEdA dus ook zich bij hen afkeerig maakte en bijna een ieder gaarne een verzoek om ontslag hadde gezien. De gemeenteraad formuleert een krachtig advies in het verlengde van de gevoerde discussie en besluit tenslotte: *Afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan Heeren Gedeputeerde Staten, en aan den Heer Burgemeester opdat ZEdA ook bekend zij, hoe dezerzijds op zijn verzoek is geadviseerd.*[9] Binnen twee maanden na dit scherpe advies wordt Johannes Hendrik de Kieviet geïnstalleerd als burgemeester. De Kieviet was in september 1867 raadslid in Diemen geworden en werd in december 1871 wethouder. Hij zou tot zijn dood in november 1902 burgemeester en raadslid blijven. In die tijd was het ambt van burgemeester nog verenigbaar met dat van raadslid.[10]

Het armenbestuur in Diemen

Hoewel er weinig discussies zo uitgebreid werden genotuleerd als de voorgaande, kan het niet anders dan dat er met enige regelmaat gediscussieerd werd binnen de gemeenteraad, want er waren regelmatig benoemingen waarbij uit de genotuleerde stemmingen blijkt dat er meerdere kandidaten waren voor de functies. Zo kozen de gemeenteraadsleden uit hun midden steeds twee ambtenaren van de burgerlijke stand en twee bestuursleden voor *het Protestants Huisarmenfonds*, één van de instellingen die zich met armenzorg bezig hield. De armenzorg was over het algemeen in de negentiende eeuw geregeld via de kerken. Eerst waren er drie armenfondsen, namelijk het *Rooms Katholiek Parochiaal Armbestuur*, *de Diaconie der Nederduitsch Hervormde Kerk* en *het Protestants Huisarmenfonds*. De eerste twee instellingen namen de zorgen op zich van hun respectievelijke lidmaten, waarbij de *Diaconie der Nederduits Hervormde Kerk* zich uitsluitend opwierp voor Diemenaren die belijdend lid waren, die dus actief waren in de Diemense hervormde kerk. Het *Protestants Huisarmenfonds* steunde de inwoners die geen belijdend lid waren van deze kerk en degenen die een ander protestants geloof beleden, zoals de lutheren, doopsgezinden en christelijk afgescheidenen. Na de afscheiding van de gereformeerde kerk in 1890 ontstond er ook een *Diaconie der Gereformeerde Kerk*. Aangezien ook deze zich uitsluitend richtte op de leden die belijdenis hadden afgelegd, ontvingen ook de niet-belijdende gereformeerde armen steun van het *Protestants Huisarmenfonds*. Er vielen in de vorige eeuw maar weinig Diemenaren buiten de boot bij de kerken, zodat het fonds niet veel aanvragen kreeg. Het toezicht berustte bij de gemeenteraad, die het reglement vaststelde en jaarlijks twee raadsleden koos die het dagelijks bestuur vormden. Daarbij gebeurde het geregeld dat er een katholiek in het bestuur van *het Protestants Huisarmenfonds* werd gekozen.[11]

De voormalige Diemense ambtswoning 'Huize Zomerlust' aan de Diemerzeedijk (foto 1 augustus 1999 Jaap van Ingen).

De veemarkt

De eerste politieke discussie die genotuleerd werd, deed zich voor rond de veemarkt die vanaf 1887 halfjaarlijks werd georganiseerd door de afdeling Diemen en Watergraafsmeer van de *Maatschappij van Landbouw*. Deze markt vond plaats op het plein van de Nederduitsch Hervormde Kerk en de organisatoren ontvingen een jaarlijkse subsidie van *f* 50,– van de gemeente. De discussie begon met een "adres van de Kerkvoogden van de Nederduitsch Hervormde Gemeente te Diemen", waarin zij *den Raad eene subsidie verzoeken van f 25,– voor vergoeding van het gebruik van het kerkplein bij gelegenheid van de van de voor- en najaarsmarkt.* Wethouder J. Staal stelde voor om de subsidie aan de organisatoren van de markt te halveren en de overige *f* 25,– uit te keren aan de kerk voor de overlast. De discussie werd verwarrend omdat het raadslid N. de Haan tevens voorzitter van het kerkbestuur was en geen scheiding tussen beide functies wist aan te brengen. *Het Kerkbestuur heeft bij herhaling aangeklopt bij het Bestuur van de Landbouw om vergoeding voor het gebruik van het kerkplein bij gelegenheid van de veemarkt. Spoedig bleek het dat het Kerkbestuur bij een dovemansdeur had aangeklopt, want zij kreeg op hun schrijven geheel geen antwoord. Rijpelijk is de zaak door mij overwogen en ik heb mij in de vergadering van kerkvoogden tegen het voorstel verklaard om vergoeding aan te vragen. Nu hiertoe toch besloten is, zou ik de vergadering in overweging wenschen te geven, dat de gemeente voortaan zelf de veemarkt liet houden en dan tevens een marktgeld te heffen van f 0,25 per rund. De subsidie aan de Landbouwafdeling kan hierdoor vervallen.* Vervolgens ontspon zich een discussie tussen de wethouder en het raadslid over de voor- en nadelen van een door de gemeente te organiseren veemarkt. De discussie werd beslecht door het in stemming brengen van het voorstel van de heer De Haan. Met vier tegen één won het raadslid.[12] In

de volgende vergadering kwam De Haan er nog een keer op terug. Bij de behandeling van de notulen zei hij *dat hij in de vorige vergadering bij behandeling van het adres van de Kerkvoogden van de Nederduitsch Hervormde Gemeente uitdrukkelijk heeft verklaard, dat hij de belangen van de Kerk moet behartigen, maar dat hij in deze vergadering in zijne kwaliteit als lid van den Raad de belangen van de gemeente niet uit het oog zal verliezen.* Een verzoek van de oorspronkelijke organisatoren van de veemarkt om het besluit van de vorige raadsvergadering terug te draaien, werd ondanks een poging van wethouder Staal niet gehonoreerd. Er werd besloten om met ingang van de voorjaarsmarkt in 1904 de organisatie als gemeente in handen te nemen. Wel was er tijdens deze vergadering sprake van een echt politiek betoog. Het kwam voor rekening van de heer N. de Haan. Hij pleitte voor een markt op kosten van de gemeente, als de kosten ervan niet te hoog werden. *Veel belastingbetalers in de gemeente, hebben volgens spreker niets geen voordeel aan de markt, waaronder vooral behooren de kleine belastingbetalers en daar moet men rekening mede houden. Wanneer de*

Bekendmaking.

Het hoofd van het gemeentebestuur van DIEMEN brengt bij dezen ter kennis, dat met ingang van den 25en September a.s. gedurende de secretarie-uren ten gemeentehuize voor een ieder ter inzage zal nederleggen gedurende den tijd van vier weken :

de door Burgemeester en Wethouders ontworpen gewijzigde plannen van uitbreiding en bouwverbod der gemeente Diemen, met uitvoerige kaarten en grondteekeningen.

DIEMEN, 22 September 1911.

Het hoofd van het gemeentebestuur voornoemd,

E. BICKER.

De installatie van mr A.J. de Wolff als burgemeester van Diemen op 7 januari 1926. Zittend van links naar rechts: C.P. Oostenrijk (wethouder en waarnemend burgemeester), de schoonmoeder van burgemeester De Wolff, mevrouw De Wolff, burgemeester De Wolff, H.H. van der Schot (wethouder), M. van Silfhout (gemeentesecretaris). Staande van links naar rechts: C.M.J. Westerbeek (raadslid), dhr De Wolff (familielid), de schoonvader van burgemeester De Wolff (burgemeester van Oterleek en Stompetoren), J. Staal sr (raadslid), D. van der Woerdt (raadslid), dhr Straman (burgemeester Ouder-Amstel), dhr Bletz (burgemeester van Weesperkarspel), de burgemeester van Schermerhorn, D.J. den Hartog (raadslid) en W.H. Diepgrond (raadslid) (foto Vas Dias, Amsterdam, coll. Gemeente Archief Diemen).

SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERSPARTIJ

AFDEELING DIEMEN

markt veel geld moet kosten, vindt spreker marktgeld billijk, want zij die van de markt profiteren, mogen wel een weinig mede betalen in de onderhoudskosten, ten bate van hen die geen belang bij de markt hebben.[13] Hoewel bij de discussie in de gemeenteraad ook als argument naar voren werd gebracht dat de markt

ARBEIDERS-KIESVEREENIGING
Afd. S. D. A. P.
WATERGRAAFSMEER.

Briefhoofd 1908

beter door de *Maatschappij van Landbouw* kon worden georganiseerd, bleef ook de door de gemeente georganiseerde markt nog lang van betekenis.[14]
Eerder werd gesteld dat de politieke vertegenwoordigers uit een klein aantal invloedrijke families kwamen. De namen Vedder, Cazant, Oostenrijk, Sijtveld, Nagel en Staal kwamen regelmatig terug, zowel in de gemeentepolitiek als in de kerkeraden, polderbesturen en armencolleges. Binnen de groep van welvarende veehouders werden ook veelvuldig huwelijken gesloten. Zo is het latere raadslid en wethouder Cor Westerbeek (in de jaren dertig) zowel verwant aan de families Oostenrijk en Staal als aan de zeker niet minder invloedrijke familie Saan. Die laatste familie heeft overigens nimmer een vertegenwoordiger in de gemeenteraad gehad. Hoewel er een plaatselijke elite was, was het geen gesloten systeem, want er was ook veel ruimte voor nieuwkomers met voldoende geld en aanzien.[15]

Nieuwe groeperingen

Veel veranderde er door de invoering van het algemeen kiesrecht. De gemeenteraadsverkiezingen van 1919 waren de eerste waaraan alle (mannelijke) Diemenaren mochten deelnemen. Vanaf 1923 waren ook de vrouwen van de partij. Het aantal raadsleden steeg in 1919 van 7 naar 11 en tot 1970 zou dit aantal gehandhaafd blijven. Er ontstonden naast de christelijken een aantal nieuwe politieke fracties. Vanaf 1919 hadden *Gemeentebelangen* en de *Sociaal-Democratische Arbeiders Parij* (SDAP) een vertegenwoordiger in de raad. Het gevolg was dat de discussies meer partijpolitiek worden. Al in één van de eerste vergaderingen kwam bij de ingekomen stukken een verzoek van verschillende plaatselijke arbeidersverenigingen aan de orde om *de bewoning van keeten door arbeiders, bij eventueel grond- of bouwwerken binnen deze gemeente te verbieden. Het verzoek werd gegrond verklaard, omdat de verblijven, waar de arbeiders worden ondergebracht, niet in 't minst geschikt zijn voor eenig gezellig verkeer, waardoor de betrokken arbeiders hun vertier zochten in café's, wat aanleiding gaf tot dronkemanstooneelen (...). De SDAP-er Horstman richt een dringend verzoek tot den Raad, aan deze bezwaren tegemoet te komen.* Een ander argument van Horstman was dat de arbeiders hier beneden de geldende loonstandaard werkten. Raadslid Hegeman van de *ARP* valt hem gedeeltelijk bij en vindt dat *de huisvesting der arbeiders zeer zeker een gemeentebelang is, doch dat de loonkwestie aan de arbeiders zelf moet overgelaten worden.* De burgemeester wees er aan het eind

Briefhoofd 1913

van de discussie op, dat een verblijf in woonschepen *door den Raad niet verboden kan worden en dus het euvel niet geheel wordt ondervangen, wel kan door toezicht op de huisvesting aan het verzoek worden tegemoet gekomen doch niet door de gevraagde verbodsbepaling.*

Een progressief belastingtarief

In dezelfde vergadering kwam de nieuwe door B&W voorgestelde belastingverordening aan de orde, waarin afgestapt zou worden van het systeem van hoofdelijke omslag. Het voorstel was om een progressief tarief toe te gaan passen. *Na eenige discussie over het bedrag van den aftrek van levensonderhoud en een te stellen bedrag voor kinderaftrek, stelt den Heer Staal voor, het voorstel van progressief tarief in stemming te brengen, waaraan door de voorzitter wordt voldaan.* Wethouder J. Staal vergat dat het een voorstel van B&W was en stemde tegen. De christelijke raadsleden volgden zijn voorbeeld en het gevolg was dat het hele belastingvoorstel werd verworpen. In de gemeentewet was ook toen al bepaald dat als een belastingverordening niet voor het belastingjaar door de raad zou zijn vastgesteld, dat er dan in het geheel geen gemeentelijke belasting kon worden geïnd.[16]
Binnen drie weken was er een nieuwe vergadering met nauwelijks agendapunten. *De voorzitter brengt nu ter tafel de belastingverordening die in de vorige raadsvergadering, tegen de bedoeling van de raadsleden, door den Raad is afgestemd. De Heer Oostenrijk* (de enige echte tegenstander van de nieuwe syste-

SOCIAAL DEMOCR. ARB. PARTIJ
SDAP
AFDEELING: Diemen.
SECRETARIS: Hartsuyker
Ouderkerkerlaan
70 D.
NUMMER:
ONDERWERP:

Briefhoofd 1938

SDAP-raadslid Horstman

matiek) *zegt, dat, nu is gebleken dat de in de vorige vergadering genomen beslissing op misverstand berust, hij zich niet tegen het weder in behandeling nemen daarvan zal verzetten. Bij rondvraag blijkt nu dat alle leden behalve de Heer Oostenrijk, vóór de toepassing van een belastingheffing met een progressief tarief zijn.*[17]

Bidden voor de raadsvergadering?

Ook andere partijen gingen zich nu met verzoeken tot de gemeenteraad richten. De *Anti-Revolutionaire Kiesvereniging Nederland en Oranje* te Diemen verzocht op 12 januari 1920 de vergaderingen van de gemeenteraad met gebed te beginnen en te beëindigen. B&W besloten *den Raad te moeten adviseren afwijzend op het adres te beschikken, daar de Raad bestaat uit heterogeene personen.* De vertegenwoordiger van de *AR* wees er nog op dat *de overgroote meerderheid der kiezers heeft toch getoond in christelijke geest geregeerd te willen worden.* Opvallend was dat hoewel de gemeenteraad uit vijf vertegenwoordigers van christelijke lijsten bestaat, er nauwelijks steun kwam voor het voorstel. Raadslid Oostenrijk: *Bidden moet volgens spreker uit eigen wil gaan en niet opgedrongen worden.* Wethouder Staal *is tegen het gebed in den Raad, omdat de Heer Hegeman toch ook niets zou voelen voor het gebed door den Voorzitter uitgesproken, daar dit niets anders zou zijn dan een zeer neutraal formulier gebed.* Met slechts de stemmen van Hegeman en Westerbeek tegen werd het advies van B&W overgenomen.[18] Ook een verzoek van de katholiek kiesvereniging om de raadsvergaderingen 's avonds te houden in plaats van overdag, omdat ook de *werkman verlangt (dat hij) daarbij ook tegenwoordig zal kunnen zijn*, werd afgewezen. Voor de meerderheid van de gemeenteraadsleden was overdag vergaderen kennelijk geen probleem.[19]

IJsventer, SDAP-gemeenteraadslid en loco-burgemeester voor één dag Horstman aan het werk op de Hartveldsebrug (uit: 'Het Leven' 3 september 1938).

Demagogie om zieltjes te winnen

In 1923 verdwijnt de *SDAP* weer uit de gemeenteraad. Raadslid Horstman kreeg weer tijd voor andere dingen en verzocht de gemeenteraad om toestemming om aan de achterkant van zijn woning, die hij huurde van *Woningbouwvereniging Diemen Vooruit*, een houten klompen- en windhok te maken. Naar het oordeel van de heer D.J. den Hartog, naast raadslid voor *Gemeentebelangen* ook voorzitter van *Diemen Vooruit*, zou de Raad in deze de dispensatie niet moeten toestaan, daar anders hoe langer hoe meer van deze houten hokken (komen), hetgeen uit esthetisch oogpunt niet toelaatbaar is en bovendien heeft het bestuur van *Woningbouwvereniging Diemen Vooruit* niets meer over haar huizen te vertellen. (...) Hierop kenschetst spreker Horstman als een lastige bewoner die door het bestuur wel de huur kan worden opgezegd. Vanaf 1927 werden ze weer collega's in de raad.[20] Horstman, die in het dagelijks leven schepijs verkocht in Diemen, bleef raadslid tot augustus 1939. In de zomer van 1938 was hij in de vakantie, één dag loco-burgemeester, omdat die dag noch de burgemeester, noch de wethouders in Diemen verbleven. Het weekblad *Het Leven* van 3 september 1938 bracht onder de titel "Een ijsventer als loco-burgemeester!" een fotoverslag van deze dag. Vanaf het begin van de jaren dertig sloeg de crisis ook in Diemen toe en ging de *SDAP* zich meer als arbeiderspartij opstellen. Horstman en de tweede *SDAP*'er Martens deden veel voorstellen tot steunverhoging en dergelijke. Het leidde tot stormachtige discussies. *Demagogie, zieltjes*

Advertentie Diemer Courant 17 april 1931

Het Hoofd van het Gemeentebestuur van **DIEMEN** maakt bekend, dat Gedeputeerde Staten hebben goedgekeurd het plan van uitbreiding, welk plan mede in uitvoerige kaarten op de Gemeente-secretarie ter inzage ligt.

Het Hoofd van het
Gemeentebestuur voornoemd,
A. J. DE WOLFF.

Advertentie Diemer Courant 8 mei 1931

winnen van werklozen was de benaming voor één van hun voorstellen, wat Martens er toe bracht om te antwoorden met*: Machtigen in den Raad hebben alles terzijde geschoven. Menschen van hooger orde zien op de arbeiders neer.* In 1935 stapte hij uit de *SDAP* en werd voor de *Communistische Partij Holland* als raadslid gekozen.[21]

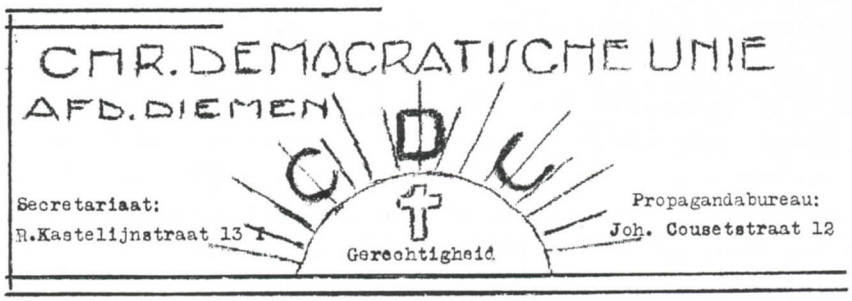
De roerige jaren dertig

In de jaren zestig keerde jonkheer D. Bicker, de zoon van de vroegere burgemeester en van 1931 tot 1941 gemeenteraadslid, nog kort terug in de gemeenteraad. Bij zijn definitieve afscheid in 1962 constateerde hij dat de sfeer voor de oorlog zoveel grimmiger was dan in de jaren vijftig. *Toen werd het raadswerk gekenmerkt door de vele interrupties en het elkaar in de haren vliegen.* Eerder in die raadsperiode had de *PvdA'er* W.J. Wentzel, raadslid van 1935 tot 1941 en van 1946 tot 1962, al duidelijk gemaakt hoe anders het toeging in de raad in de jaren dertig, in vergelijking met de naoorlogse periode. Een oproep in het ledenblad van de *PvdA* van januari 1959 aan de raadsfractie om met een flinke vuist op de raadstafel te slaan, werd door de nestor van de raad als volgt beantwoord*: Beste Partijgenoten, die tijd is nu juist gelukkig voorbij. De vuist op tafel doet mij herinneren aan de dagen dat onze arbeiders naar de werkverschaffingen gezonden werden en naar de keienklopperijen, zo'n dertig jaar geleden. (...) Ja toen hebben wij met de vuist op tafel moeten slaan. (...) Als wij dan in de raadszaal binnenkwamen, dan stootte de fracties elkaar aan en dan fluisterde men: "Daar heb je het rode gebroed weer." Maar zo is het gelukkig niet meer vrienden. (...) En al willen onze geachte tegenstanders niet altijd met ons mee, ze verstaan ons en als ze met ons mee gaan, hetzij met een voorstel, hetzij met een motie, dan doen zij dat omdat zij door onze overreding begrijpen en verstaan.*[22]

De top-10 van raadsleden in lengte van jaren vanaf oktober 1851 tot heden.

1.	J. Magrijn	09-1864 / 04-1901	36 jaar 8 maanden
2.	J.H. de Kieviet	09-1867 / 10-1902	35 jaar 2 maanden
3.	J. Staal	02-1897 / 08-1931	34 jaar 7 maanden
4.	E.L. Eijking	10-1851 / 03-1879	27 jaar 6 maanden
5.	H. Dierdorp	09-1949 / 07-1976	26 jaar 11 maanden
6.	C.P. Oostenrijk	12-1908 / 08-1935	26 jaar 9 maanden
7.	G. Meijers	09-1859 / 08-1883	24 jaar
	P. Blokhuis	09-1851 / 08-1875	24 jaar
9.	W.J. Wentzel	09-1935 / 08-1941 & 09-1946 / 08-1062	22 jaar
10.	G.J. van Mansom	08-1976 / 04-1998	21 jaar 9 maanden

In juni 2000 zal er hoogstwaarschijnlijk een nieuw raadslid de top-10 binnenkomen.

Briefhoofd 1935

Advertentie Diemer Courant 11 mei 1946

Advertentie Diemer Courant 10 mei 1963

Noten

1. Derksen/Korsten 1985, p. 2.
2. Blok 1979, p. 399.
3. Schaap 1987, p. 152.
4. Leijenaar 1989, p. 22.
5. Amsterdam 1985, p. 268.
6. Adresboek voor de gemeenten Watergraafsmeer, Diemen, Diemerbrug, jaargang 1918 Amsterdam, 1918.
7. Gemeente Archief Diemen (GAD): raadsnotulen 12 juli 1848 en 1 oktober 1851.
8. GAD: brief van mr. J.P. van Medenbach Wakker aan de Commissaris der Koningin in de provincie Noord-Holland, 19 augustus 1851.
9. GAD: raadsnotulen 20 september 1893.
10. GAD: raadsnotulen 15 november 1893.
11. Amsterdam 1985, p. 255.
12. GAD: raadsnotulen 22 mei 1903.
13. GAD: raadsnotulen 12 juni 1903.
14. Schaap 1987, p. 158.
15. Amsterdam 1985, p. 268.
16. GAD: raadsnotulen 6 november 1919.
17. GAD: raadsnotulen 27 november 1919.
18. GAD: raadsnotulen 29 januari 1920.
19. Amsterdam 1985, p. 270.
20. GAD: raadsnotulen februari 1927.
21. Amsterdam 1985, p. 272.
22. Dijk 1986, p. 59.

De auteur dankt Lodewijk Blok, Frits Reurekas, Jan de Roos en de medewerkers van de afdeling Interne Zaken van de gemeente Diemen voor hun hulp bij het schrijven van dit artikel. Steven Dijk is raadslid en oud-wethouder van de gemeente Diemen.

Literatuur

- **Amsterdam**, A.M. van: *Verzuiling in Diemen 1850-1935: 'Ook hier heeft de splijtzwam haar vernietigende arbeid aangevangen'*, in: **Broeders sluit U aan**, Den Haag 1985.
- **Beek**, P.J. ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam 1957 (2e druk).
- **Blok**, L.: *Van eene wettelijke fictie tot eene waarheid*, in: **Tijdschrift voor Geschiedenis**, jrg 92, nr 3-1979.
- **Derksen**, W. & A.F.A. **Korsten**: *Lokaal Bestuur in Nederland*, Alphen a/d Rijn 1985.
- **Dijk**, S.H. (red.): *40 jaar PvdA Diemen: een geschiedenis van een afdeling*, Amsterdam, Diemen 1986.
- **Leijenaar**, M: *De geschade heerlijkheid*, Den Haag 1989.
- **Schaap**, Theo (1987): *Diemen na de Franse bezetting*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): **Diemen Buyten Amsterdam**, Diemen 1987, p. 152182.

Een overzicht van Diemens burgemeesters

De burgervaders van Diemen

Wiard Krook

Volgens het Nederlandse staatsrecht staat een burgemeester aan het hoofd van een gemeente. De benaming 'burgemeester' komt overigens niet voor in de Grondwet: hier spreekt men over 'voorzitter van de raad'. Een burgemeester wordt door de commissaris der Koningin voorgedragen en benoemd door de koningin. De benoeming geldt voor een periode van zes jaar, waarbij een herbenoeming van een tweede periode van zes jaar niet ongebruikelijk is. Naast de functie als voorzitter van de gemeenteraad treedt een burgemeester ook op als voorzitter van het College van Burgemeester en Wethouders, het dagelijks bestuur van een gemeente. Een burgemeester is zelf geen lid van de gemeenteraad, maar heeft in de raad wel een raadgevende stem. Hij (of zij) moet zorgen voor de handhaving van de orde in die vergaderingen. Verder is een burgemeester belast met de uitvoering van de besluiten van de raad en van B&W, alsook van voorschriften van het rijk zelf. Binnen een gemeente is een burgemeester krachtens zijn functie, naast zijn eigen portefeuille in B&W, in het bijzonder belast met de handhaving van de openbare orde. Als hoofd van de politie beschikt de burgervader over grote bevoegdheden om in geval van "oproerige bewegingen, samenscholing, andere stoornis der openbare orde of van ernstige vrees voor het ontstaan van daarvan" op te treden. Zo nodig kan de burgemeester hulp van het leger vorderen.

Op de begraafplaats 'Gedenk te Sterven' in Oud-Diemen bevindt zich het graf van Manasse Hoogburen, "schout en secretaris van Diemen mitsgaaders Hoog-Heemraad van Amstel-Land den 1ste Mey 1737 is hier begraven den 20ste October 1779" (foto Wiard Krook).

Geschiedenis

Het ambt van burgemeester, zoals we dat in Nederland kennen, is ingesteld door koning Lodewijk Napoleon. Weliswaar kende vele steden en sommige, meest grotere dorpen, voor die tijd al een burgemeester als ambtsdrager, maar onze tegenwoordige burgemeesters kunnen niet als hun opvolgers worden beschouwd. Bij de regeling van het burgemeesterschap heeft Lodewijk Napoleon aangeknoopt aan het zogenaamde schoutambt. Het bestuur, rechtspraak en wetgeving waren aanvankelijk in handen van schout en schepenen. De hedendaagse burgemeester neemt dus de plaats in van de vroegere schout. Evenals deze wordt hij aangesteld door het centrale gezag en vertegenwoordigt dit. De hierboven genoemde burgemeesters, vanaf de Middeleeuwen tot aan de tijd van Lodewijk Napoleon, kunnen het beste worden vergeleken met onze huidige wethouders.

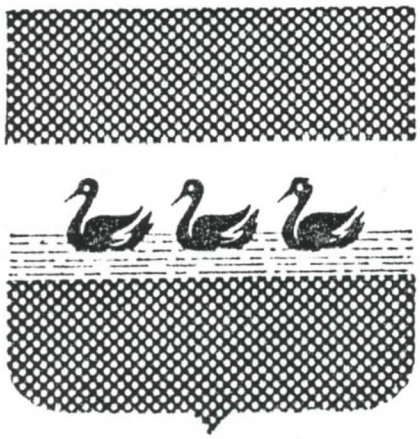
Diemense schouten

Van de meeste schouten vanaf het zeventiende-eeuwse Diemen tot 1817 zijn de namen nog te achterhalen. Binnen het kader van dit overzicht wordt slechts volstaan met een opsomming van hun ambtsperiode. Evenwel mag niet onvermeld blijven dat schout Van Houweningen, door de Patriotten van de Bataafse Republiek in 1795 aangesteld, in 1802 in Diemen een financiële chaos veroorzaakte door er met de gemeentekas vandoor te gaan.

- Jacob Ghijsbertsz vanaf ca 1609
- Hendrik Quikelberg vanaf ca 1628
- Thijmon Willems vanaf ca 1665
- Arent van Outshoorn vanaf ca 1667
- Jan Langenhorst vanaf ca 1679
- Jan van Leeuwen vanaf ca 1680-1695
- Jacob Sonmans vanaf ca 1717
- Gerrit van der Wieken vanaf ca 1728
- Manasse Hoogburen 1737-1778
- mr Petrus Gerbrandus Noordbeek 1778-1787
- mr Johannes Beeldsnijder 1787-1795
- Gerard Abraham van Houwelingen 1795-1802
- Jacobus Struijk van Bergen 1802-1813
- Cornelis Bormeester 1813-1817

Diemense burgemeesters

In 1811 werden de gemeenten Diemen en Watergraafsmeer samengevoegd. Het administratief centrum lag in de Watergraafsmeer. In 1817 werden de beide gemeenten weer zelfstandig, maar behielden tot 1882 meestal een gezamenlijke schout – later burgemeester genoemd. In veel gevallen was de functie van schout of burgemeester gecombineerd met die van secretaris. Mede om die reden bleef de secretarie van Diemen tot 1882 in de Watergraafsmeer gevestigd. De gemeente Diemen huurde hiervoor een kamer in het Rechthuis aldaar.

Mr Jacobus Philippus van Medenbach Wakker
Schout en secretaris van Diemen van 19 februari 1817 tot 5 maart 1853. Vanaf 1825 werd hij in rekenplichtige stukken "burgemeester" genoemd.

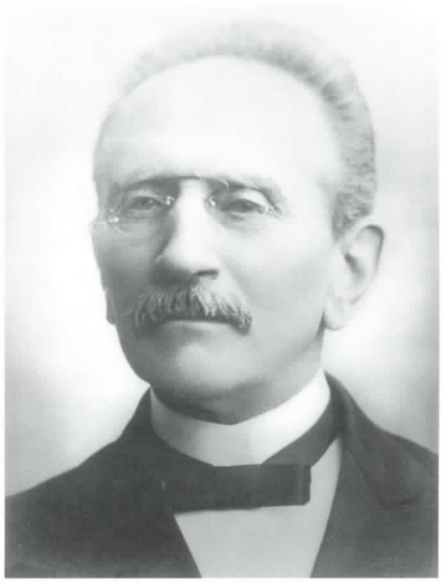
Mr Paul Hendrik Geraerds Thesingh
Aanvankelijk eerste secretaris van Diemen, later burgemeester van de Watergraafsmeer. Burgemeester en secretaris van Diemen van 1 april 1853 tot 30 mei 1859.

Jan Valk jz
Burgemeester en secretaris van Diemen van 8 september 1859 tot 2 augustus 1861.

W.H. toe Water

Mr Andreas Leonard van Tienen
Burgemeester van Watergraafsmeer en burgemeester en secretaris van Diemen van 19 september 1861 tot 1 december 1880. De aansluitende jaren tot 28 januari 1882 bekleedde hij alleen het ambt van burgemeester van Diemen.

Mr A.L. van Tienen

Jhr François van den Bosch
Burgemeester van Diemen van 16 februari 1882 tot 17 april 1883. Hij legde zijn ambt neer om zijn familiebezittingen in Nederlands-Indië te gaan beheren.

Mr W.K.J. van Walree
Burgemeester van Diemen vanaf 5 juni 1883. Wegens gezondheidsredenen legde hij op 15 juli 1886 zijn functie neer.

J.H. de Kieviet

Willem Hendrik toe Water
Secretaris van Diemen van 1 oktober 1884 tot 1886. Burgemeester van Diemen van 11 augustus 1886 tot 15 oktober 1893. Tevens waarnemend secretaris van 3 augustus 1886 tot 15 mei 1893.

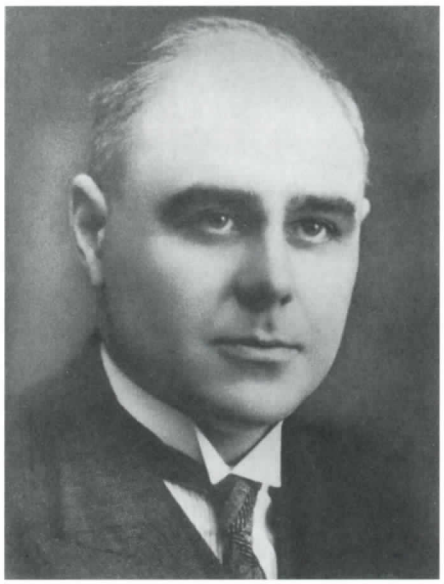
Mr W.K.J. van Walree

Johannes Hendrik de Kieviet
Aannemer en uitvoerder van bouwwerken. Gekozen tot gemeenteraadslid in 1868. In 1872 benoemd tot wethouder. Burgemeester van Diemen van 15 november 1893 tot zijn overlijden op 27 november 1902.

Jhr Edward William Eddy Bicker
Secretaris van Diemen vanaf 1 december 1899. Burgemeester van Diemen van 13 januari 1903 tot zijn overlijden op 1 oktober 1925.

Jhr E.W.E. Bicker

Mr A.J. de Wolff

Jhr mr L.E. de Geer van Oudegein

H. Dallinga

Mr Andries Johannes de Wolff
Burgemeester van Diemen van 15 december 1925 tot 1 december 1937. Werd hierna burgemeester van Schoonrewoerd, Heij- en Boeicop.

Jhr mr Lodewijk Eduard de Geer van Oudegein
Burgemeester van Diemen vanaf 1 december 1937. Werd wegens verzet tegen de Duitse bezetter op 17 december 1943 uit zijn ambt ontzet. Internering in Kamp Amersfoort volgde waarna huisarrest in zijn kasteel 'Oudegein'.
Op 8 mei 1945 trad de burgemeester weer in functie nadat Piet Saan en Reinier Ruigrok van der Werve hem met een Diemense brandweerauto hadden opgehaald van zijn verplichte verblijfplaats. Op 16 november 1946 werd hij burgemeester van Vreeswijk.

E.J. Voûte
NSB-burgemeester van Amsterdam. Waarnemend burgemeester van Diemen van 17 december 1943 tot 7 januari 1944.

Mr dr Frans Pieter Guépin
Nationaal-socialistische wethouder Arbeidszaken van Amsterdam. Burgemeester van Diemen van 7 januari 1944 tot mei 1945.

Hermannus Dallinga
Aanvankelijk burgemeester van Menado (Nederlands-Indië) en kapitein van het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL). Burgemeester van Diemen van 1 mei 1947 tot zijn overlijden op 21 oktober 1955.

Mr Johannes Hendrik Tideman
Aanvankelijk hoofdcommies ter Provinciale Griffie van Zuid-Holland in Den Haag en lid van de gemeenteraad van Rijkswijk (1952). Burgemeester van Diemen van 17 mei 1956 tot aan zijn pensioen op 1 maart 1984.

Anneke van Dok-van Weele
Burgemeester van Diemen van 1 juli 1984 tot 26 januari 1990. Ze was de eerste (en tot nu toe enige) vrouwelijke burgemeester van Diemen. Na haar Diemense ambtsperiode werd ze achtereenvolgens burgemeester van Velsen en staatssecretaris.

Drs Bob de Hon
Burgemeester van Diemen vanaf 1 november 1990 tot heden.

Mr J.H. Strumphler Tideman

A. van Dok-van Weele

Drs B. de Hon

NAAR EEN NIEUW GEMEENTEHUIS

Jan Dirk Focker

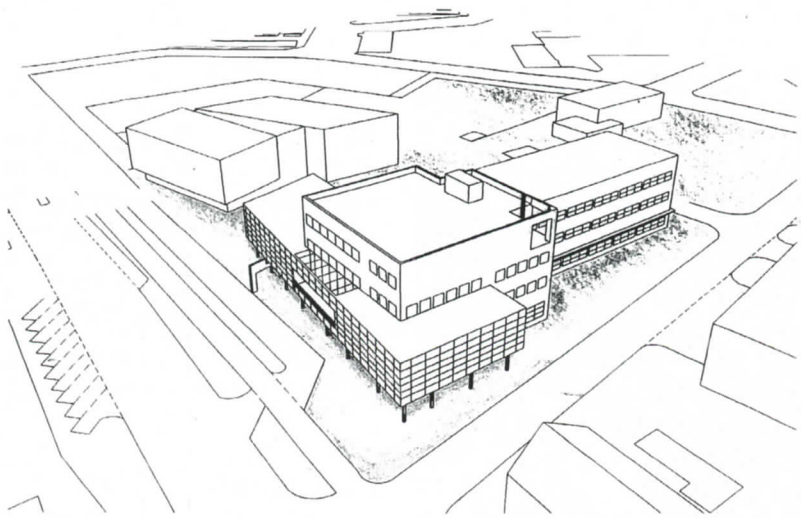
Rond de eeuwwisseling zit het Diemense gemeentebestuur en het ambtelijk apparaat, dat wil zeggen de 'binnendienst', in een nieuw onderkomen. Vanwege het vermeerderen van de gemeentelijke taken, het toenemen van het aantal inwoners van 18.000 naar 24.000 en de navenante groei van het aantal in het gemeentehuis werkende ambtenaren, van 95 naar 145, was een ruimere huisvesting noodzakelijk. Het nieuwe gemeentehuis, ontworpen door het architectenbureau *EGM Architecten BV* te Rotterdam, mag er zijn! Maar het kwam er niet vanzelf. Het duurde uiteindelijk twaalf jaar voor de nieuwe vergader- en werkplek tot stand kwam.

Een voortschrijdend proces

Op 1 januari 1988 werden als gevolg van een reorganisatie de *Dienst Gemeentewerken* en de *Sociale Dienst* opgeheven om samen met de secretarie te worden ondergebracht in één geïntegreerde bestuursdienst. Vele afdelingen werden hierbij 'door elkaar gehusseld' en er kwam een enkele nieuwe afdeling bij. Als gevolg hiervan zou een grote volksverhuizing in het gemeentehuis aan de D.J. den Hartoglaan 1 moeten plaatsvinden. Al gauw bleek dat, voor het goed functioneren van de vijf hoofdafdelingen en de drie stafafdelingen, een interne verhuizing wegens ruimtegebrek niet haalbaar was.

Na deze constatering werd onderzocht op welke wijze het bestaande gemeentehuis het beste kon worden uitgebreid. Reeds in maart 1988 kwamen er twee varianten voor uitbreiding op tafel: nieuwbouw aan de vleugel van *Sociale Zaken* of het bouwen van een extra verdieping op het dak naast de bovenste etage. Vanwege de hoge kosten voor de relatief geringe ruimtewinst verdwenen deze plannen in de prullenbak.

In oktober 1988 werden twee nieuwe varianten, uitbreiding aan de vleugel achter het gemeentehuis of het bouwen van een etage op de vleugel achter het gemeentehuis, voorgesteld. Bij het beoordelen van deze varianten werd geopperd of het niet mogelijk was het eveneens te klein behuisde bureau van het *Wijkteam Diemen* (toen nog *Rijkspolitie)* aan de Prins Mauritslaan 1 bij de uitbreiding van het gemeentehuis te betrekken. Er zou dan wel op een andere locatie een nieuw politiebureau moeten worden gebouwd. In de periode februari-maart 1989 werd hierover, echter zonder resultaat, overleg gepleegd met de *Rijksgebouwendienst.*

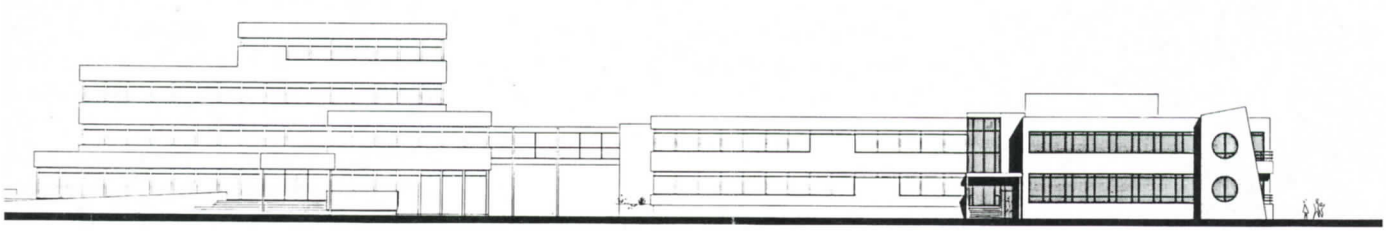

Afb.1. De eerste nieuwbouwvariant van Van Gool en Partners Vastgoedadviseurs.

Frisse blik

Om uit de impasse te komen besloot de gemeenteraad in april 1989 om 'iemand met een frisse blik' naar de situatie te laten kijken. *PRC Bedrijfsmanagement BV* uit Bodegraven werd uitgenodigd met een passende oplossing te komen. In het rapport van *PRC*, dat in januari 1990 werd gepresenteerd, werd eerst het aantal benodigde vierkante meters kantoorruimte onderbouwd. Vervolgens kwam het voorstel om zowel een derde verdieping op de zijvleugel als extra bebouwing op het dak van het hoofdgebouw te realiseren.

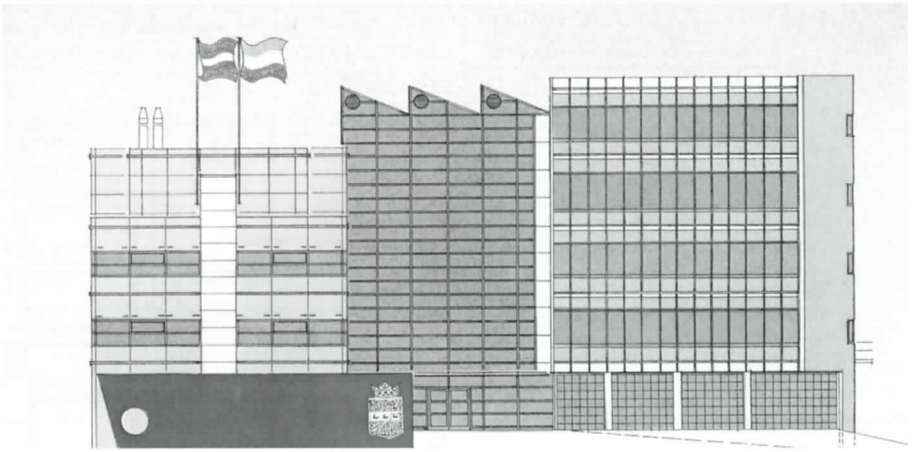
Op 29 mei 1990 krijgt *Austin Nederland BV*, gevestigd in Badhoevedorp, de opdracht deze plannen verder uit te werken. Hun conclusie was dat de variant van *PRC*

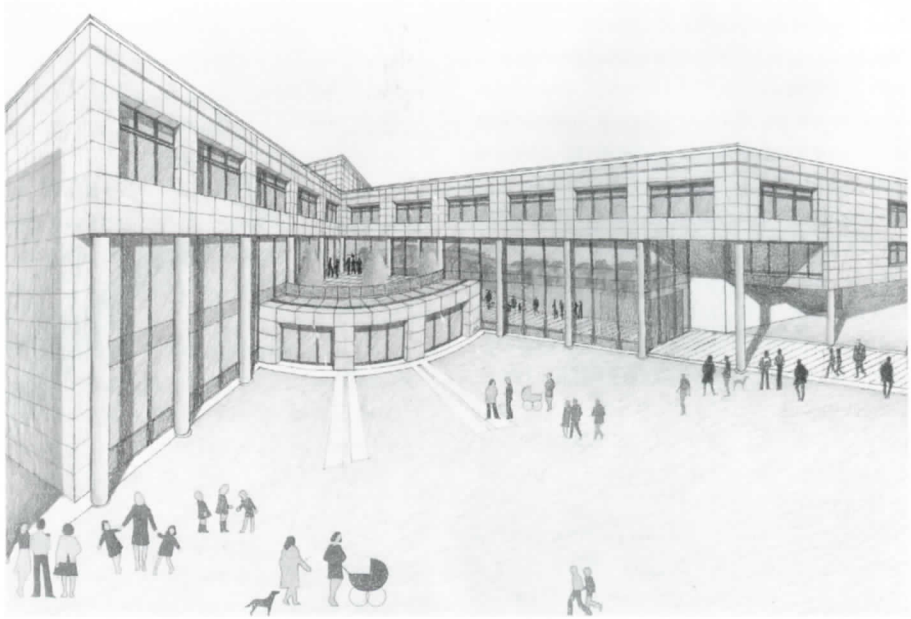
Afb. 2. De uitbreidingsvariant achter de aanbouw van het oude gemeentehuis van Austin Nederland BV.

niet efficiënt was en dat er een betere oplossing mogelijk was. Deze bestond uit een uitbreiding met onderliggende parkeerruimte ('uitbreiding op palen') achter de zijvleugel van het gemeentehuis. Het kostenplaatje voor de aanbouw, inclusief de renovatie van het gemeentehuis, was circa *f* 7.000.000,–.
Het was inmiddels 20 november 1990 geworden. Nieuwe berekeningen toonden aan dat er inmiddels meer vierkante meters werkruimte nodig waren dan waarin het plan van *Austin Nederland BV* kon voorzien. De gemeenteraad besluit naast een uitbreidingsvariant ook een nieuwbouwvariant te laten uitwerken. Voor wat betreft nieuwbouw diende niet alleen de huidige locatie maar ook alternatieve lok12aties als Spoorzicht, de Sniep of het Dr. A.J.J. van Gemertplein in beeld te worden gebracht. Het bestaande gemeentehuis zou dan als kantoorpand verkocht kunnen worden.

Mogelijke nieuwbouw
Op 19 november 1991 besluit de Raad middels een stappenplan te pogen tot definitieve besluitvorming te komen. Allereerst kiest een meerderheid van de Raad voor handhaving van de huidige locatie. Op 30 januari 1992 wordt de renovatievariant (afb. 2) afgewezen, omdat het geen uitbreidingsmogelijkheden biedt voor latere jaren. De nieuwbouwvariant van *Van Gool en Partners Vastgoedadviseurs* uit Amsterdam (afb. 1) is niet aanvaardbaar, omdat het nieuwe gebouw ruimtelijk onaantrekkelijk is gesitueerd (namelijk vóór het bestaande gemeentehuis).

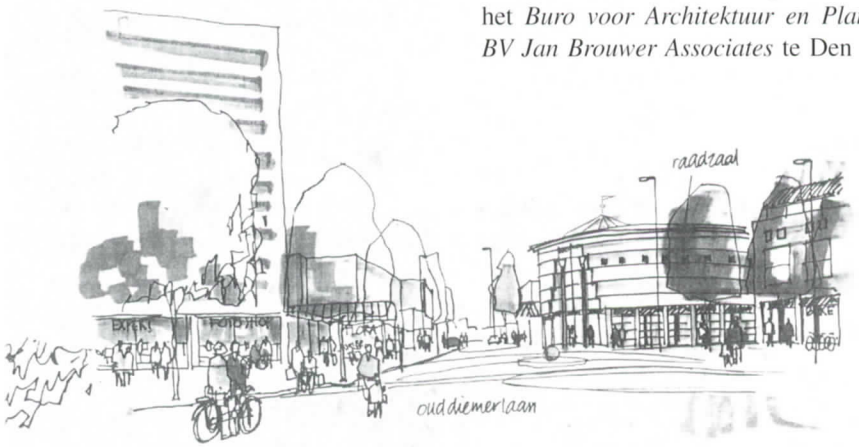

Afb. 3. Ontwerp van het Buro voor Architektuur en Planning BV Jan Brouwer Associates , in opdracht van Austin Nederland BV, uit mei 1992.

Afb. 4. Ontwerp van ZZ+P Architecten, in opdracht van Van Gool en Partners, juni 1992.

In maart 1992 krijgt *Austin Nederland BV* een vervolgopdracht om de renovatie/nieuwbouwvariant nader uit te werken. Onder hun verantwoordelijkheid maakt het *Buro voor Architektuur en Planning BV Jan Brouwer Associates* te Den Haag hiervoor een ontwerp (afb. 3).
Tegelijkertijd wordt ook het bureau *Van Gool en Partners Vastgoedadviseurs* uitgenodigd met een nieuw voorstel te komen voor algehele nieuwbouw op de lokatie van het huidige gemeentehuis. Voor deze opdracht werd het Amstelveense architectenbureau *ZZ+P Architecten* aangetrokken (afb. 4).

Afb. 5. In juni 1992 werd door het Buro voor Architektuur en Stedebouw BV Van der Goes, in opdracht van Delta Lloyd, een uitbreidingsplan voor het gemeentehuis gemaakt.

Winkelcentrum
Los van alle andere voorstellen kwam in juni 1992 *Delta Lloyd* op eigen initiatief met een plan voor nieuwbouw van het Hilversumse *Buro voor Architektuur en Stedebouw BV Van der Goes* (afb. 5). Men stelde voor het gemeentehuis te integreren in een nieuw te bouwen gedeelte van het winkelcentrum. Het plan werd afgewezen omdat een gemeentehuis in combinatie met een winkelcentrum een ongelukkige

combinatie is en niet identiteitversterkend werkt.

Vijftiende plan

Op 25 maart 1993 werden de voorstellen van *Austin Nederland BV* en *Van Gool en Partners* andermaal afgewezen. De renovatie/nieuwbouwvariant zou tijdens de uitvoer te veel overlast veroorzaken. Bij algehele nieuwbouw moest het totale ambtelijk apparaat buiten het centrum van Diemen worden uitgeplaatst, hetgeen niet aanvaarbaar werd gevonden.

Besloten werd, na de reeks teleurstellingen van onrealiseerbare plannen, de zaken ambitieuzer te gaan aanpakken. Op basis van nieuwe normen van de *Vereniging voor Nederlandse Gemeenten* werd *f* 22.500.000,– in een fonds gestort. Bovendien werd er een projectgroep ingesteld onder voorzittersschap van de toenmalige gemeentesecretaris B.F. van Kleef. De projectgroep nodigde de architecten Jeanne Dekkers en Rob van Erk van het Rotterdamse architectenbureau *EGM Architecten BV* uit een geheel nieuw ontwerp te maken. Dit plan, welgeteld het vijftiende (!), zal uiteindelijk leiden tot het nieuwe gemeentehuis. Op 14 februari 1994 werd het "Programma van Eisen" vastgesteld. In diverse fasen zou het oude gemeentehuis worden gesloopt en worden vervangen door nieuwbouw. Een combinatie met het politiebureau vormde een belangrijk onderdeel van het project. Met de regionale politie *Amsterdam Amstelland* kon de gemeente Diemen op 21 april 1994 een plan voor de bouw van een nieuw politiebureau rond maken.

Sloop en nieuwbouw

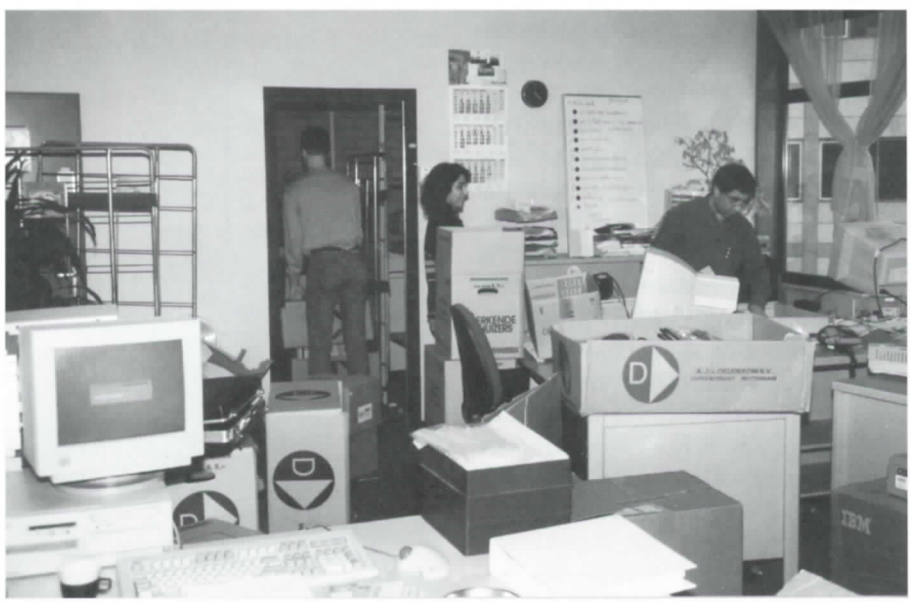
De vaststelling van het voorlopig ontwerp van het nieuwe gemeentehuis vond plaats op 6 april 1995. Op 22 november 1995 werd, vooruitlopend op de definitieve beslissing tot nieuwbouw, de afdeling *Sociale Zaken* uitgeplaatst in een noodgebouw vóór het gemeentehuis. Toen de gemeenteraad op 29 augustus 1996 akkoord ging met het ontwerp, stond het licht op groen voor de start van de bouwactiviteiten. De bouwsom, vermeerderd met het inflatiepercentage, bedroeg inmiddels *f* 25.834.495,–. De officiële goedkeuring van het ontwerp, waarbij *Austin Nederland BV* als 'general contractor' werd aangesteld, vond plaats op 21 juli 1997. Op 3 september 1997 werd aan de *BAM* de opdracht verstrekt om het nieuwe gemeentehuis te bouwen. De *BAM* had inmiddels

In november 1995 werd de afdeling Sociale Zaken tijdelijk uitgeplaatst in een noodgebouw voor het gemeentehuis aan de Ouddiemerlaan (foto 18 september 1997 Frits Reurekas).

De laatste raadsvergadering in het oude gemeentehuis vond plaats op 5 november 1998 (foto Frits Reurekas).

De ambtenaren verhuizen naar de nieuwe vleugel (foto 5 november 1998 Frits Reurekas).

De sloop in volle gang (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

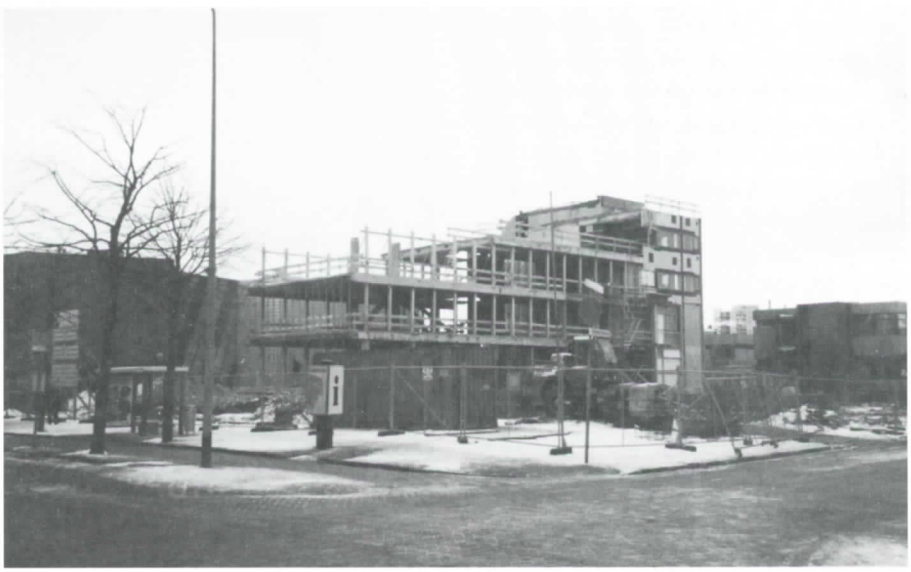
De openbare ruimte voor het oude gemeentehuis aan de Ouddiemerlaan en de D.J. den Hartoglaan functioneerde niet als een echt plein. Het oude gemeentehuis paste ook niet echt naast het gebouw *De Omval*. Bij het ontwerpen van het nieuwe gemeentehuis werd enerzijds geprobeerd qua volume en positionering op de omgeving in te spelen, maar anderzijds qua karakter (met name het materiaalgebruik) een eigen weg te kiezen. De inrichting van het gebied is zo divers, dat de enige logisch denkbare lijn was deze 'pluriforme identiteit' verder door te zetten. Bovendien dient een gemeentehuis ook een eigen karakter te hebben. Termen als "betrouwbaarheid", "degelijkheid", "kwaliteit", "representativiteit", "creativiteit", "efficiency", "toegankelijkheid" en "openheid" kunnen in dit verband worden gebruikt. Andere randvoorwaarden voor het gebouw ook al de opdracht voor de bouw van een nieuw politiebureau verkregen. Burgemeester drs B. de Hon sloeg op 17 november 1997 de eerste paal voor het gemeentehuis en korpschef J. Kuiper mocht dezelfde handeling verrichten voor het politiebureau.

Het nieuwe gemeentehuis en omgeving

Zoals reeds vermeld werd het nieuwe gemeentehuis ontworpen door Jeanne Dekkers. De nadere uitwerking en binnenhuisarchitectuur werd met name ter hand genomen door Rob van Erk. Beiden deden dit in dienst van het architectenbureau *EGM Architecten BV*. Bij dit project valt de fasering het meest in het oog. Ondanks vele obstakels is *EGM* er in geslaagd de bouwfasen zo op elkaar te laten aansluiten dat politie- en gemeentepersoneel niet op locaties buiten het centrum van Diemen hoefden te worden uitgeplaatst. Dit scheelde enkele miljoenen guldens, maar belangrijker nog: de dienstverlening aan de Diemense inwoner kon gewoon doorgaan. Het was niet eenvoudig op deze plek een aantrekkelijk gebouw neer te zetten. Het centrum van Diemen is nogal verbrokkeld. De diverse onderdelen sluiten slecht op elkaar aan. Deze verbrokkeling is niet alleen het gevolg van het karakter van de gebouwen en hun omgeving, maar wordt ook veroorzaakt doordat gevellijnen onlogisch op elkaar aansluiten. Bij de inmiddels in gang gezette ontwikkeling van een 'masterplan' voor het centrumgebied wordt getracht tot wat meer eenheid te komen.

Na de gedeeltelijke sloop volgde renovatie en nieuwbouw (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

Het 'gestripte' oude gemeentehuis in de sneeuw (foto december 1998 Jaap Haag).

waren dat het goed herkenbaar moest zijn, openheid zou moeten uitstralen, ruimte moest bieden voor trouwerijen, georiënteerd zou moeten zijn op de ingang van het winkelcentrum en dat het toegankelijk moest zijn voor invaliden.

Afijn, om te weten te komen hoe het nieuwe gemeentehuis, met een oppervlakte van 6.500 m², uiteindelijk is geworden, kunt u het beste zelf komen kijken. Het nieuwe gebouw bestaat uit een kantoorvleugel, opgetrokken in vier lagen en een bestuursvleugel met twee verdiepingen. In de bestuursvleugel bevinden zich onder andere de raadzaal, de commissiekamer, de trouwzaal, een fractiekamer, en kamers voor de leden van het college van Burgemeester en Wethouders. Over de benaming van de stijl waarin het gebouw is opgetrokken (postmodern, neo-rationalistisch of neo-modernistisch) zullen de deskundigen de komende tijd nog wel even discussiëren. Ook het feit dat de voornaamste vormen van het gebouw en de buitenruimten zijn ontworpen door vrouwen en of je dat er wel of niet aan kunt afzien, zal wellicht nog tot nadere beschouwingen aanleiding kunnen geven.

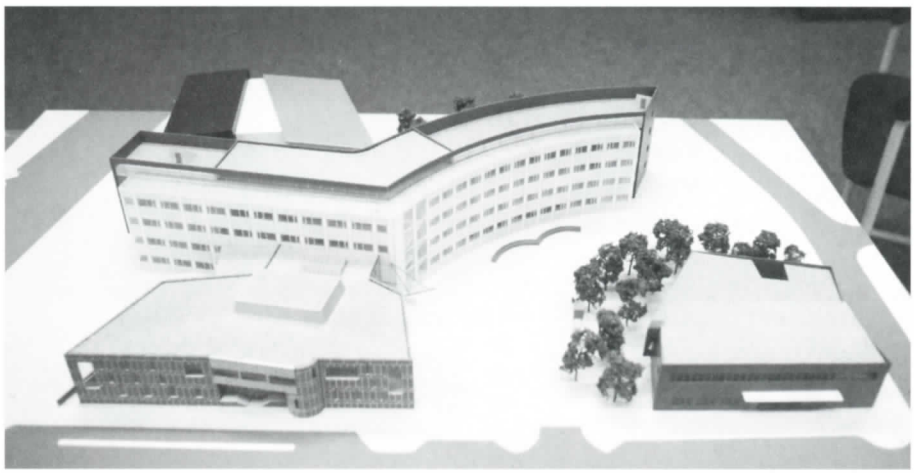

Foto van de maquette van het definitieve ontwerp van het nieuwe gemeentehuis van de architecten Jeanne Dekkers en Rob van Erk van EGM Architecten BV (foto Gerrit Hols).

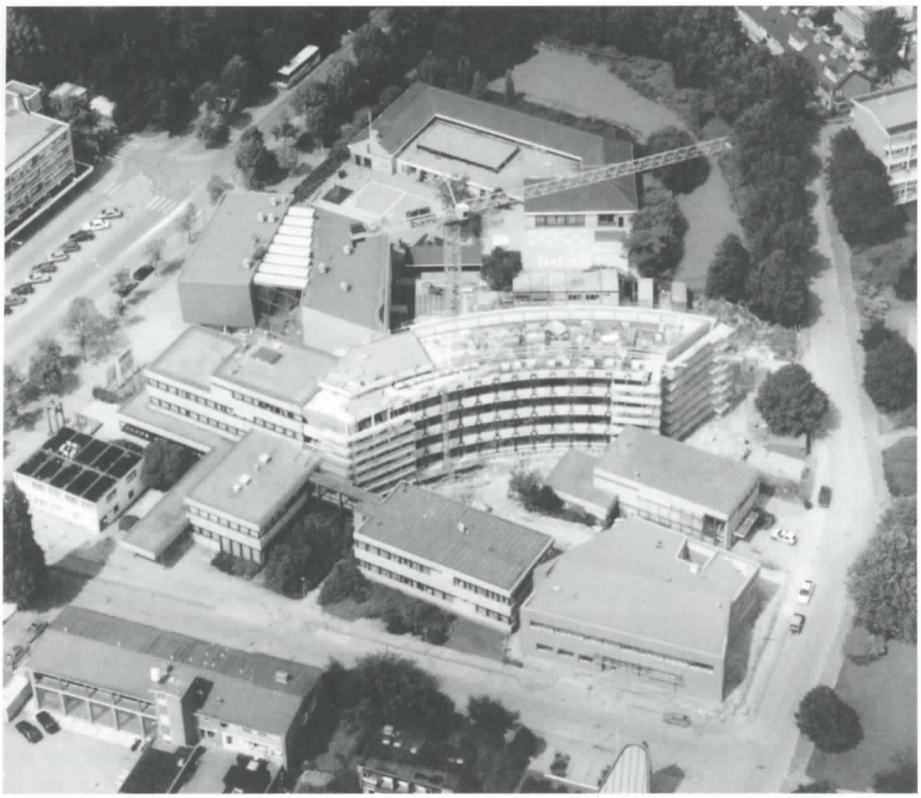

Een staaltje van moderne bouwtechniek, hier toegepast bij de bouw van het nieuwe Diemense gemeentehuis (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

Buitenruimten

Rondom de twee mooie nieuwe gebouwen, het gemeentehuis en het politiebureau, hoort ook een fraaie buitenruimte te komen. Hiertoe is aan het Amsterdamse *Bureau voor Tuin- en Landschapsarchitektuur Willemien Dijkshoorn* opdracht gegeven om een inrichtingsplan te maken. Mevrouw Dijkshoorn heeft – daar waar het centrum wordt gekenmerkt door een zeer diverse architectuur – voor de buitenruimten gezocht naar samenhang door middel van eenheid in het basis-bestratingsmateriaal. Daarnaast heeft zij op creatieve wijze geprobeerd aan de voorzijde een aantrekkelijk plein te creëren met daarin diverse elementen, waaronder een onopvallende fontein. De Ouddiemerlaan zal worden begeleid door bankjes, vlaggenmasten en hagen. Aan de achterzijde komt een mooi vormgegeven binnenplein met bomen aan de kant van het politiebureau. Ook zal de gedenkplaats ter nagedachtenis aan de oorlogslachtoffers hier opnieuw worden ingericht. Eventueel kan er ook nog een kunstwerk aan de zijde van de kantoorvleugel van het gemeentehuis worden geplaats. Omdat aan de achterzijde ook de aanrijroute voor bruidswagens is gesitueerd,

Luchtfoto van het omvangrijke bouwproject in 1998. Op de voorgrond zien we de D.J. den Hartoglaan met rechtsonder het nieuwe politiebureau (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

worden er 'fotogenieke' plekken gecreëerd voor de pas getrouwde bruidsparen. Achter het gebouw *De Omval* komen circa 80 parkeerplaatsen. De *Petrusschool* krijgt een extra toegang vanaf de Prins Mauritslaan. De waterpartij langs deze laan is momenteel aan het zicht onttrokken door de aanwezigheid van veel groen, maar zal binnenkort weer zichtbaar worden gemaakt.

Met dank aan de heren D. Hatt en W. Zanting voor hun inhoudelijke bijdragen en de heer J.F. Reurekas als fotograaf van een groot aantal van de geplaatste foto's.

De auteur Jan Dirk Focker is hoofd van de afdeling Voorlichting van de gemeente Diemen.

Een recente opname van de renovatie/nieuwbouw van het gemeentehuis (foto november 1999 Wiard Krook).

"Ik doe nooit iets alleen omdat het me opgedragen wordt"

HANNEKE VAN WEL-KARBET, WETHOUDER VAN 1986 tot 1998

Taco ten Dam

Het is gezellig in huize Van Wel als Jaap Haag en de schrijver van dit verhaal in de huiskamer verwelkomd worden. De open haard knettert en de koffie pruttelt, terwijl Hanneke (Johanna Maria van Wel-Karbet, geboren op 19 april 1951 te Diemen) met haar zus Cobie en haar echtgenoot Cor van Wel oude familiefoto's bekijken. Tijdens het interview zal Hanneke veel praten over onder andere haar herinneringen aan haar familie Karbet in het oude Diemen, haar eigen leven en haar politieke belevenissen. Meer dan een keer zegt ze dat ze voor het geluk is geboren, maar en passant vertelt ze ook van tien ziekenhuisopnames en het verlies van dierbare familieleden. Ze is zeer openhartig, maar als de politiek ter sprake komt, kiest ze haar momenten. Ze wil geen oude wonden openrijten of anderen beschadigen, al had ze het wel eens moeilijk met reacties op beslissingen die ze in het algemeen belang moest nemen. Zij toont zich uiterst dankbaar naar de juiste mensen die haar omringden en nog steeds omringen. Maar zij was er zelf, met heel haar persoonlijkheid, op het juiste moment en op de juiste tijd. Het verhaal van een 'selfmade woman'.

Lieuwe

Op een gezinsfoto uit 1918 legt tante Grietje haar hand geruststellend op de schouder van haar broertje Lieuwe. Deze heeft een plekje aan de buitenkant van de rij gekregen. Hij poseert ongedwongen voor de fotograaf die na dagenlang wachten eindelijk verschenen is aan de Ouddiemerlaan. Moeder Aaltje heeft de kinderen op hun mooist aangekleed en haar man Jacob heeft hun gezegd zonder te lachen naar de camera te kijken.

Ongedwongen zou Lieuwe zijn leven lang blijven. Toen hij de mooie Marie Keller van de Laurierstraat uit de Amsterdamse Jordaan tegenkwam, was hij gelijk verkocht. Hun liefde zorgde echter voor een drama in de hervormde familie. Lieuwes vader Jacob – zelf in Amsterdam geboren – zal geen moeite hebben gehad met de stadse achtergrond van zijn aanstaande schoondochter, maar haar katholieke afkomst stuitte op onoverkomelijke bezwaren. Ook in Diemen met zijn bijna 5000 inwoners gold toen nog: "Twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen." De weggestuurde Lieuwe gooide zijn kop in de wind en koos voor het geloof van zijn toekomstige bruid. In de *Krijtberg* aan het Spui leerde hij in korte tijd zijn lesjes, liet zich dopen en was in 1936 klaar voor zijn aanstaande bruid. Een feestelijke gebeurtenis zal het niet echt geweest zijn. Lieuwes gedachten zullen zeker ook bij zijn ontbrekende familie zijn geweest. Vader en moeder waren niet aanwezig en van de elf broers en zusters had alleen Teuntje het gewaagd te komen. Cobie: "Tante Teun woonde in Friesland en wilde heel graag komen. Maar ze kon de twee gulden vijftig voor de reis niet betalen. moeder heeft toen een papieren rijksdaalder in een enveloppe opgestuurd. Tante Teun was compleet verbaasd hoe zo'n kapitaal zomaar in een enveloppe van Amsterdam naar Friesland kon komen." Pas jaren later zouden de familiebanden, zij het met horten en stoten, weer aangehaald worden.

Schillenwijk

De eerste kinderen – uiteindelijk zal het gezin twaalf kinderen tellen – beletten het jonge gezin niet een onrustig leven te leiden. Lieuwe was een ondernemend man die de zorg voor zijn gezin droeg. Cobie: "Vader kon niet stilzitten en verzon steeds iets nieuws." Het gezin woonde in Amsterdam, in Halfweg en kwam zelfs in Breda terecht, waar in de jaren voor de oorlog de schillenboer een onbekend fenomeen was. Lieuwe kende de schillenwagen natuurlijk uit Diemen. De veehouders maakten maar al te graag gebruik van zijn diensten. Schillen waren goedkoper dan veevoedermeel en de koeien leverden volgens de boeren meer melk en zaten beter in hun vlees. In 1939 moest Lieuwe zijn succesvolle schillenwijk in Breda opzeggen, omdat hij vanwege de mobili-

De familie Karbet gefotografeerd in 1918. Van links naar rechts: Ootje, Aaltje, Lina Hendrika, vader Jacob Karbet (zittend) met Andries, Jacob, moeder Aaltje Karbet-Vos (zittend) met Antje, Grietje met voor haar Teuntje Johanna en Lieuwe.

Klas 4 van de Sancta Mariaschool met juffrouw Van Kas medio 1960. Hanneke zit achter in de klas aan een tafeltje (vòòr het vijfde staande meisje van rechts).

satie onder de wapenen werd geroepen. Hij kwam in Doorn terecht. Het vertrek uit Brabant kwam moeder Karbet niet slecht uit: zij barstte van heimwee naar de Amsterdamse omgeving.
Het gezin keerde weer terug naar Diemen, waar het als woning een niet meer in gebruik zijnde boerderij huurde aan de Ouddiemerlaan, schuin tegenover boerderij *Zeldenrust*. Toen de oorlogshandelingen na een paar dagen voorbij waren, voegde Lieuwe zich weer bij zijn gezin in Diemen. Hij vond werk bij *Papierhandel Lutkie en Smit* in Amsterdam. Toen de jodenvervolgingen begonnen, zagen sommige joodse werknemers in hun betrouwbare collega uit het rustige Diemen de ideale persoon om hun geld en kostbaarheden te behoeden. In het donker werden geld en sieraden in verzegelde blauwe bussen aan de Ouddiemerlaan afgeleverd. Moeder was niet op de hoogte gebracht van het bezoek en vader vond het niet nodig de familie nader in te lichten. Zwijgend verstopte hij de bussen onder de bodem van de hooiberg en ging over tot de orde van de dag.
De landelijke boerenomgeving aan de Ouddiemerlaan had in de oorlog nog meer voordelen. Zo slachtte vader illegaal op de boerderij en verblijdde hij regelmatig familie in Amsterdam met vlees. Hanneke: "Maar moeder stond van tijd tot tijd doodsangsten uit. Als haar jongste broer zich meldde op de boerderij, wist ze al hoe laat het was. Die kwam niet om te klaverjassen. De mannen gingen dan, met lappen vlees om hun lichaam gebonden, door het donker op de fiets naar Amsterdam. Dat was een enorm risico in de oorlog. Wie gepakt werd, had een grote kans nooit meer terug te komen."

Schatkelder

In april 1944 moest het gezin Karbet verhuizen, toen de boerderij door de Duitsers werd gevorderd en een gedeelte van de Diemerpolder onder water werd gezet. Toen de familie Karbet naar het C.J. der Kinderenplein 19 verhuisden, nam, ironisch genoeg, de vijand onbewust de bewaking van de joodse kostbaarheden over. Pas in de vrolijke meidagen van 1945, toen de Canadezen Diemen bevrijd hadden en de gehate Duitsers waren vertrokken, werd duidelijk wat er allemaal onder de hooiberg had gelegen. Cobie: "De hele familie stond met de ogen te knipperen, toen de 'schatkelder' werd geleegd en de bussen weer werden opgehaald. Ook vader had geen notie gehad van de inhoud van de bussen, die toen onder de grond vandaan kwamen." In het kleine Diemen waren in die donkere jaren veel mensen bereid elkaar te helpen zonder daar moeilijk over te doen. Toen de hongerwinter in 1944 de mensen op de proef stelde en in Diemen de prachtige lanen door het kappen van de bomen veranderden in kale wegen, werd moeder Marie langzaam wanhopig. Ze had voor de babykleertjes van de jongste baby dringend wol nodig. Hanneke: "Zij lag nachtenlang wakker en bad constant voor een oplossing. Op een goede ochtend stond er, toen de deur openging, een grote zak wol voor de deur. Wat moeder ook geprobeerd heeft om de schenker te kunnen bedanken, zij heeft hem of haar nooit kunnen vinden."
De familie Karbet verhuisde in maart 1948 naar de Harmonielaan 36. Daar waren in het kader van de wederopbouw 'ruime' huizen voor grote gezinnen gebouwd. De luxe leek ongekend, toen het gezin zijn intrek nam in de nieuwe woning. Het waren niet zozeer de vier kamers, want ruimte had het gezin vroeger aan de Ouddiemerlaan wel gekend, maar het was vooral de nieuwe doucheruimte, waar iedereen enthousiast over was.
Vader Karbet had het nog altijd druk. 's Morgens vroeg voor zijn werk hielp hij boeren met koeien melken en na het werk maaide hij langs de rijkswegen. Hij kon goed met de zeis overweg. Tijdens het maaien had hij eens een merkwaardige ontmoeting op de Kanaaldijk. Hanneke: "Het was al in de wintertijd. Vader was in het donker met de laatste maai bezig, met een lamp in de diepte langs de slootkant, toen in de verte een paar autolampen opdoemden. De persoon in de auto had blijkbaar ook de man met de zeis gezien en stopte. Er stapte een vrouw uit de auto. De vrouw was klein van stuk met een zwarte jas en een bontmuts. 'Wat doet u daar?' vroeg ze. Vader wreef zich de ogen eens goed uit. Daar stond koningin Wilhelmina."

Harmonielaan

Aan de Harmonielaan werd op 19 april 1951 Hanneke als tiende kind geboren. Mevrouw Rie Boon, een onderwijzeres, die haar altijd flink zou verwennen, was haar meter. Hanneke groeide zorgeloos op in de nieuwbouwwijk van het naoorlogse Diemen. De kinderen kwamen niets te kort en er was zelfs in 1955 al een televisie in huize Karbet om naar tante Hannie van de *KRO* te zwaaien. Ook stond er al een auto voor de deur. Vanzelfsprekend ging zij naar de *Sancta Mariaschool* aan de Burgemeester Bickerstraat, die als meisjesschool nog gescheiden was van de jongens van de *Sint Petrusschool*. Het was een heel gehaast om elke ochtend aanwezig te zijn voor de mis van half acht. En de cijfers voor kerkverzuim op het rapport van de schoolkinderen werden door iedereen heel serieus genomen. Al snel mochten de kinderen gelukkig om kwart over zeven meerijden met de betonwagen van Tinus Veddema.

Vader Karbet was altijd een ondernemend en hardwerkend man geweest, die de problemen met het gezag niet uit de weg ging. Dochter Hanneke bleek niet anders te zijn. Haar eerste schoolherinneringen getuigen van botsingen met het onderwijzend personeel en van daden die zeker niet onderdeden voor 'kwajongensstreken'. "Jongens boeiden me in hoge mate", vertelt Hanneke lachend, terwijl echtgenoot Cor op de achtergrond af en toe de verhalen van Hanneke aanvult. "Op de *Mariaschool* was aan het einde van de gang in het laatste lokaal een brandtrap. Als je die afging, stond je in de kloostertuin. Daarna klommen we over het hek en liepen over het kerkhof naar de jongens. Ook het kolenhok onder het gebouw was natuurlijk een spannende plaats om je te verstoppen. Je kon er komen door een luik aan de zijkant van de school. Die uitstapjes werden niet zo gewaardeerd door zuster Richarda en zuster Annemarie."

Juffrouw Hinten

Ondanks dat vader Karbet ervoor probeerde te zorgen dat niemand iets te kort kwam, was het eind jaren vijftig en beginjaren zestig niet altijd een vetpot. Naar aanleiding van een 'excursie' kwam Hanneke daar pijnlijk achter, maar ze leerde ook een vriendelijke kant van het gezag kennen, toen juffrouw Hinten als reddende engel optrad. Hanneke: "Voor het burgemeestershuis lag een boot met een reptielententoonstelling. Als afronding van een project zouden we daarheen gaan. Het kostte een dubbeltje, maar dat dubbeltje was er op dat moment eenvoudigweg niet. Toen de dag van het uitstapje naderde, moest ik vol schaamte vertellen dat het dubbeltje er niet was." Juffrouw Hinten bood gelukkig aan het dubbeltje voor te schieten. Het zou in termijnen worden terugbetaald. Al met al beleefde Hanneke haar schooljeugd op een gelukkige manier. Alleen de bezoekjes aan de schooltandarts zorgden voor rimpeltjes in de vijver. Zij turnde bij *DIO* in de prachtige sportzaal aan de Schoolstraat (op de eerste zwevende vloer van Nederland) en bracht trouw haar zakgeld naar *De Hoop*, waar de heer Hekkenberg van de *Volksspaarbank* speciaal op de vrijdagavond zitting had. Op Koninginnedag zongen de kinderen voor het gemeentehuis en gingen vervolgens naar de minikermis op de sportvelden aan de Ouderkerkerlaan. Zo en af toe liep ze met tante Rie, haar meter, naar het *Ajaxstadion* aan de Middenweg, waar ze de blauwe tram, toen ook al lijn 9, naar de stad namen om kleren uit te zoeken. Hanneke was een meisje dat wist wat ze wilde. Ze vond dat ze kleren genoeg had. In een briefje vroeg ze om zo'n mooie schildpadpop, die ze prompt kreeg. Haar oudere zussen vonden haar maar een verwend mormel.

De Middenweg zou ze in 1963 nog vele malen heen en weer fietsen naar de *MULO* aan het Linnaeushof. De weerspannige puber had ook nu nog steeds grote moeite om ja en amen te zeggen tegen het strenge gezag op de katholieke meisjesschool. Zij zou het er maar anderhalf jaar uithouden. Hanneke: "De school zei: je moet eraf, maar ik dacht: ik mag eraf."

Amsterdam

Tot haar grote vreugde kon ze na een pittig toelatingsgesprek terugkeren in Diemen. Na twee heerlijke jaren deed zij fluitend het eindexamen op de *Louise de Marillacschool* aan de Prinses Beatrixlaan, een school voor voortgezet onderwijs met economische en administratieve vakken. Tot haar grote verrassing én vreugde bleek tante Rie Boon de examinator.

Ondanks een steeds vrijer wordend leefklimaat in de jaren zestig, kenden de katholieke scholen nog geen gemengde schoolfeesten. De oergezellige zondagavonden aan de Harmonielaan 36 vergoedden echter veel. Om de veertien dagen op zondag vermaakte de hele kinderschare – er waren immers twaalf Karbetjes met een steeds maar groeiende aanhang – zich met voetbalspelletjes, sjoelden en ze dansten de sterren van de hemel. Over politiek werd nooit gesproken.

Hanneke was zestien jaar, toen zij besloot voor de tweede maal in Amsterdam door te leren. Zij kreeg echter een enorme teleurstelling te verwerken, toen zij wegens een rugafwijking afgekeurd werd voor de verpleegstersopleiding. De droom van het jonge, ondernemende meisje dat zo graag leerling-verpleegster bij de *Boerhaavekliniek* had willen zijn, was als een zeepbel uiteengespat. In plaats van een eigen kamer in Amsterdam-Zuid, was zij weer terug bij af. Wel had zich een nieuwe interesse aangediend: voor staatsinrichting haalde zij bij het toelatingsexamen een 10! Hanneke was ontroostbaar, waarop haar moeder contact opnam met het hoofd van haar oude school. Na zijn telefoontje aan de *Boerhaavekliniek* nam ze voor de tweede keer de tram naar het Museumplein, nu om te solliciteren naar de functie van medisch secretaresse. Waar ze een stoffige non verwachtte, verscheen in de wachtkamer een knappe, blonde vrouw, die op het jonge meisje uit Diemen een enorme indruk maakte. Hanneke: "Ik was helemaal confuus. Ze zag er zo prachtig uit. Een vrouw van de wereld. Een fotomodel, zo weggestapt uit de Avenue." Het klikte tussen de twee en Hanneke kreeg van Bé Berkhout drie

Familieportret bij het huwelijk van Hannekes zuster Riet. Van links naar rechts: Ton, Nol, Hanneke, Rinus, Ineke, Jaap, Cobie, Lieuwe, Wim, Riet, vader Lieuwe Karbet, moeder Marie Karbet-Keller, Alex en Lenie.

maanden de tijd om zich te bewijzen.
Het was 1967. De Provo's dansten rond het Lieverdje en terwijl de Vietnambetogers bij de Amerikaanse ambassade om de hoek op het Museumplein "Johnson moordenaar" riepen, betrok Hanneke haar werkkamer met een eigen telefoon in de *Boerhaavekliniek*. Zij kreeg geen tijd om de kat uit de boom te kijken en was daar eigenlijk ook niet het type voor. Het ging plotseling heel hard met het meisje van zestien. Ze bleek over goede organisatorische talenten te beschikken en leerde snel om te gaan met grote verantwoordelijkheden. Hanneke: "Ik moest de opleiding voor verpleegkundigen opzetten, deed de medicijnenadministratie en regelde de inkoop van instrumenten."

Cor

Na vier jaar gewerkt te hebben bij de *Boerhaavekliniek*, trouwde ze met Cor van Wel. Toen ze hun eerste kind kregen, stopte ze met werken. Ze wilde zich volledig wijden aan de tussen 1971 en 1975 geboren kinderen en haar aandacht niet versnipperen. Maar toen Patrick, Aschwin en Elise op de basisschool zaten, wilde ze weer aan de slag. Al die jaren was ze wel actief gebleven in het vrijwilligerswerk. In de ouderraad van de *Sint Petrusschool* en bij de overblijfmoeders van *Broodje Mee*. En elke maandagochtend zong ze vol overgave in het katholieke dameskoor *Stanza*. Het gezin Van Wel had inmiddels een nieuwe woning betrokken in de nieuwe wijk *Buitenlust*, die in 1975 opgeleverd werd. De wijk was gebouwd op de plaats van de boerderij *Buitenlust*, die ze in haar jeugd zo goed gekend had. Geheel in het teken van de tijd wilde de burgerij meedenken over de eigen woonomgeving en het kwam tot de oprichting van een bewonersvereniging. Hanneke sloot zich enthousiast aan. Er was met name onvrede over de toewijzing van de garages, waarbij het er volgens veel bewoners oneerlijk aan toe was gegaan. Bij het vijfjarig bestaan van de wijk nodigde de vereniging de burgemeester, de wethouders en de hele top van het ambtelijk apparaat uit voor de feestelijkheden. Als voorzitter van de bewonersvereniging kon Hanneke toen nog niet weten welke grote gevolgen deze uitnodiging zou hebben.

Het was 1980. In het nabijgelegen Amsterdam maakte de Mobiele Eenheid korte metten met de kraakbeweging. In hetzelfde jaar ontving de bewonersvereniging in een feestelijke sfeer de burgemeester van Diemen, mr J.H. Strumphler Tideman, op Buitenlust 80. De mensen hielden de adem in toen de burgemeester met zijn feestelijke rede begon. Na een paar minuten stond de mondige en een beetje lastige burger op in de persoon van Hanneke van Wel. De moeder van drie kinderen, door de wol geverfd bij de Boerhaavekliniek, *had nog steeds moeite met het klakkeloos aannemen van gezag. Ze dacht zelfstandig en wist waar ze voor stond. Bij herhaling onderbrak ze de burgemeester in duidelijke bewoordingen die elke Buitenlustbewoner, maar ook de hoge heren goed begrepen. Hanneke: "De boodschap kwam heel goed over. Alles ging overigens in goede harmonie en de burgemeester en ik zijn zelfs met een zoen uiteen gegaan."*

De entree van de wijk 'Buitenlust' waar de familie Van Wel in 1975 kwam te wonen.

Raadslid

De volgende dag was *Buitenlust* het gesprek van de dag op het gemeentehuis, waar alle partijen druk doende waren de kandidatenlijst voor de verkiezingen van 1982 op te stellen. Uitgerekend *PvdA*er Strumphler Tideman, nog onder de indruk van de vorige avond in *Buitenlust*, wees het *CDA* terloops op "dat pittige ding van gisteravond". Tijdens de eerstvolgende koorrepetitie van *Stanza* werd haar politieke voorkeur onopvallend gepolst, waarna ze serieus benaderd werd voor de kandidatenlijst van het *CDA*. Hanneke: "Lachend en gierend vertelde ik het onder het eten, maar Cor bleef heel serieus. Hij stelde dat ik altijd breed maatschappelijk bezig was en dat ik het politieke werk goed in de uren kon doen dat de kinderen op school waren of in bed lagen." Een gesprek met fractievoorzitter Gert van Mansom vergrootte haar interesse. Ze bezocht de publieke tribune tijdens de vergaderingen en assisteerde bij de *CDA*-fractie. Stapje voor stapje maakte ze zich het politieke jargon meester zonder haar eigen heldere taalgebruik te vergeten. In 1982 was het zover. Ze stond vierde op de lijst en het *CDA* behaalde vier zetels. Het kleine schoolmeisje van de *Mariaschool*, de puber van het *Linnaeushof*, de mondige huisvrouw van *Buitenlust*, die altijd zo veel moeite had met het gezag, werd, 31 jaar oud, gekozen als raadslid van Diemen.

Kritische blikken

In de raad begon ze met veel elan. Ze ondervond veel steun van haar fractiegenoten Alfons Ruitenbeek, de toenmalige wethouder en de fractievoorzitter Gert van Mansom. Een speciale band had ze met de twee vrouwen die ook nieuw waren in de politiek: Lizzy van Ooij van de *VVD* en Corrie Post van de *PvdA*. De *CDA*-achterban in Diemen zou weldra merken dat Hanneke niet van plan was haar eigenzinnigheid te laten varen. Tijdens de zetelverdeling van de wethouders bleek dat het pas gekozen raadslid geenszins aan het lijntje zou gaan lopen van wie dan ook. Op basis van nuchtere, zakelijke argumenten en zich niets aantrekkend van het gekonkel in Diemense achterkamertjes, stemde ze op voordracht van haar fractie voor de benoeming van een wethouder van het *Links Akkoord Diemen*, te weten Ewan Boonstra. Hanneke: "Ik had geen idee van de traditionele verhoudingen, was onbevangen en koos op basis van kwaliteit. Bovendien doe ik nooit iets alleen omdat het me opgedragen wordt."
De toon was gezet en Hanneke kon voorlopig rekenen op de kritische blikken van

de *CDA*-afdeling, die haar de keuze voor de 'communisten van het *LAD*' verweten. Het conflict bleek wel de band tussen de fractieleden te verstevigen. Ze maakte overuren om haar specialismen grondig onder de knie te krijgen, toen het noodlot dreigde toe te slaan. Twee weken voor de begrotingsbehandeling waren fractiegenoten Hermie van den Beukel en Gert van Mansom ziek geworden en op wethouder Alfons Ruitenbeek kon ze in deze situatie geen beroep doen. Totaal onverwacht stond de kersverse politica er alleen voor. Hanneke: "Op advies van gemeentesecretaris Van Kleef liet ik me uitgebreid inlichten door de hoofden van de afdelingen wat er allemaal speelde. Naast mijn eigen terrein moest ik me binnen heel korte tijd ook de beleidsvelden van mijn collega's eigen maken."
Het kostte haar bloed, zweet en tranen, maar de begrotingsbehandeling verliep uitstekend. Burgemeester Strumphler Tideman was de eerste die haar complimenteerde. Ook de samenwerking binnen het college met de *PvdA* en het *LAD* liep op rolletjes.

Eerste vrouwelijke wethouder

Maar binnen het *CDA-Diemen* bleef het rommelen. De profeet werd nog steeds niet in eigen land geëerd. Hanneke werd vierde gezet op de kandidatenlijst voor 1986 en toen het *CDA* bij de verkiezingen teleurstellend op drie zetels bleef steken, wisten haar tegenstanders binnen de partij niet of ze blij of verdrietig moesten zijn. De rol van Hanneke van Wel in de Diemense politiek, die ze met zo veel verve had gespeeld, leek voorbij. Het tij keerde echter toen de *PvdA* te kennen gaf met Van Wel als wethouder door te willen gaan. Bovendien trok de teleurgestelde lijsttrekker van het *CDA* zich terug. De zaak was toen in een mum van tijd geregeld: Hanneke van Wel-Karbet was de eerste vrouwelijke wethouder van Diemen.
Een nieuwe periode in de politiek brak aan. Hanneke: "'t Was ongeveer het laatste waar ik rekening mee gehouden had. Ik wist absoluut niet waar en hoe ik moest beginnen. Er is nergens een opleiding voor zo'n verantwoordelijke baan als wethouder." Op advies van Cor meldde ze zich de volgende ochtend gewoon bij de bodes. Voor de zoveelste keer in haar leven kwam Hanneke de juiste mentor tegen. Haar ouders, Rie Boon, Bé Berkhout en natuurlijk Cor van Wel waren altijd heel belangrijk geweest op de momenten dat het er echt op aan kwam. Locosecretaris van de gemeente Diemen Peter Vetter was bekend met de 'ins and outs' van de ruimtelijke ordening en leerde haar met harde hand het wethoudersvak. Hanneke: "Dankzij Peter ben ik de wethouder geworden die ik geweest ben. Hij dwong me constant scherp te blijven. In het begin was het één doorlopende cursus. Elke commissievergadering oefenden we met een rollenspel. Peter de wethouder en ik het raadslid. Hij leerde me je te verplaatsen in een ander."
Op een bepaald moment toen Vetter bleef doorhameren op haar fouten, werd ze bijna zo wanhopig dat ze het niet meer zag zitten. Het leek wel of Vetter op dat moment gewacht had en hij gooide het roer om. Hanneke: "Hij zei: Wat zullen we nu krijgen? Hoezo kun je het niet? Het gaat juist geweldig." Vanaf dat moment verlegde Peter Vetter het accent.
Hanneke werkte uitstekend samen binnen het college van B&W. Ook *PvdA*-wethouders Steven Dijk en Guus Blok waren nieuw en wilden net als Hanneke per sé slagen. Met veel elan, vol ambitie en enthousiasme gaven ze samen met de nieuwe burgemeester, Anneke van Dok-van Weele,

Burgemeester en wethouders bezochten 'Buitenlust' in 1980. Op de voorgrond Hanneke van Wel en burgemeester Strumphler Tideman. Daarachter lopen onder andere de wethouders A. Ruitenbeek en J. Wolf (met baard).

De Diemense gemeenteraad in 1982. Van links naar rechts: J.H. Wolf (PvdA), S.H. Dijk (PvdA), mw C.E.M. Post (PvdA), mw H.B. van den Beukel (CDA), F.J. Mulder (VVD), P.A. van Diemen (VVD), mw E.G. van Ooy (VVD), G.C.H. Blok (PvdA), G. Boomsma (LAD), burgemeester mr J.H. Strumphler Tideman, J. Bakker (VVD), A.L. Ruitenbeek (CDA), mw J.M. van Wel (CDA), G.J. van Mansom (CDA), R.H.M. van Leeuwen (D'66) en E.A. Boonstra (LAD).

een nieuwe impuls aan de Diemsense politiek. In deze sfeer van werklust en vernieuwingsdrang werden samen met ambtelijk apparaat de plannen voor Diemen-Noord uitgewerkt en konden de eerste palen de grond in. Hanneke: "Diemen-Noord heeft jarenlang vastgezeten op de financiering van de sociale woningbouw. Door de verkoop op de vrije markt en de overwinst haalden we het geld binnen voor de sociale woningbouw."
Na het eerste college met de *PvdA* zouden voor Hanneke nog twee wethoudersperioden volgen. Ze beschouwt dit achteraf als de mooiste periode: "Het was de meest hechte club. Steven, Guus en ik waren nieuw en we hadden een gelijke insteek. We waren net een stel jonge honden."
Toen burgemeester Van Dok in 1990 wegging, was Hanneke gedurende negen maanden waarnemend burgemeester. Op de dag van de gemeenteraadsverkiezingen – er mag op deze dag immers geen bestuursvacuüm ontstaan – was zij zelfs voor een dag echt burgemeester, waarvoor zij door de Commissaris der koningin in de provincie Noord-Holland officieel benoemd werd door de Kroon. Haar ervaringen tijdens de waarneming waren zodanig dat zij zeker dacht te weten dat zij een burgemeestersambt na haar wethouderschap niet ambieerde. Hanneke: "Een wethouder is voor 80% bezig met het formuleren van beleid en voor 20% met representatieve zaken. Voor een burgemeester ligt dat net andersom."
Maar anderen vonden dat Hanneke het prima had gedaan, zo ook Bob de Hon die in november burgemeester was geworden.

Burgemeester

Opnieuw had het leven voor Hanneke een verrassing in petto. Zij was in april 1998 gestopt met de Diemense politiek. Het was mooi geweest na zestien jaar. Zij wilde iets heel anders: een talenstudie of leren spelen op het harmonium, dat thuis in de woonkamer stond te pronken.
Maar de politiek liet haar niet met rust. Weer was het een *PvdA*-burgemeester van Diemen die haar wilde voordragen voor een nieuwe taak. Burgemeester De Hon zag in haar een echte burgemeester. Hij vond het maar zonde dat zoveel talent en ervaring thuis op de bank zat. De Hon staat bekend als een stugge volhouder: als ze dan niet naar hem wilde luisteren, waarom liet ze zich dan niet eens beoordelen door de Commissaris der Koningin? Hanneke: "Om van het gezeur af te zijn, riep ik toen dat hij dan maar een afspraak moest maken." Na een pittig gesprek met de Commissaris der Koningin Van Kemenade en de kabinetchef, werd Hanneke verzocht aan te treden als waarnemend burgemeester van Graft-De Rijp, het geboortedorp van de beroemde waterbouwkundige Leeghwater.

Het college van B&W van Diemen in 1994. Van links naar rechts: wethouder Rob 't Hart, wethouder Hanneke van Wel-Karbet, burgemeester Bob de Hon en wethouder Piet van Diemen (foto Martijn Heil fotografie, Amsterdam).

Thuis

Hoe heeft Hanneke het al die jaren met vaak werkweken van meer dan zestig uur kunnen volhouden? Hanneke: "Het was allemaal absoluut niet mogelijk geweest zonder Cor. Die heeft op een fantastische manier alles opgevangen. Overdag aan het werk als monteur, boodschappen doen, koken, het huishouden en 's avonds was hij er altijd voor de kinderen. Hij spitte zelfs de kranten door en selecteerde berichten die voor mij van belang konden zijn."
Er zijn momenten geweest dat het voor de kinderen niet altijd een pretje was om een wethouder van Diemen als moeder te hebben. Soms werden ze er zelfs op aangesproken. Als ze iets uithaalden -geheel in de traditie van moeder – was het altijd 'dat kind van de wethouder'. Maar nu zijn ze beretrots op hun burgemeester-moeder en... opgelucht! Ik kreeg namelijk trekjes die gepensioneerde mannen zo vaak beginnen te vertonen als ze na een leven hard werken plotseling thuis zitten: ze bemoeide zich overal mee en dat waren ze absoluut niet gewend."

Loco-burgemeester en wethouder Hanneke van Wel ontvangt op 22 februari 1990 Commissaris der Koningin C.D.K.R. de Wit in het Diemense gemeentehuis voor een profielschets-vergadering voor een nieuwe burgemeester (foto Frits Reurekas).

Hanneke en Cor (2e van links) omgeven door kinderen en kleinkinderen.

PRIKBORD

Open Monumentendag
De laatste *Open Monumentendagen* op 11 en 12 september j.l. waren wederom een succes. Honderden mensen hebben de *Oude Smidse* aan de Ouddiemerlaan bezocht, waar Arie van Dijk het vuur deed branden en waar diens zoon lessen in smeden gaf aan jong en oud. Ook in de voormalige schuilkerk *De Hoop* was het druk: zo'n 300 mensen op zaterdag en ongeveer 200 mensen op zondag. Ongetwijfeld zijn velen van hen ook binnengelopen in de *St. Petrus' Bandenkerk* en de (deels) opgeknapte pastorie aan de Hartveldseweg.

Batterij
Burgemeester De Hon heeft op 11 september j.l. bij de *Batterij*, gelegen tegenover het benzinestation *De Blokhut* aan de Muiderstraatweg, een informatiebord onthuld. Het kleine historische vestingwerk, dat in de achttiende eeuw werd opgericht voor de opstelling van kanonnen, werd fraai gerestaureerd door het *Groengebied Amstelland*. Na de onthulling gaf *HKD*-voorzitter Jaap Haag een korte historische toelichting over deze stelling, waarbij ook de aanval van de Pruisen in 1787 aan de orde kwam. In samenwerking met het *Instituut voor Natuur- en Milieueducatie* (IVN) werd er vervolgens een excursie door het nabij gelegen *PEN-bos* gehouden. Behalve de landschapsgeschiedenis (en met name de ontginning in de elfde en twaalfde eeuw) kwam ook het echte natuurgebeuren daarbij aan bod, hetgeen namens de *IVN werkgroep Diemen* door Yvonne Kosterman werd toegelicht.

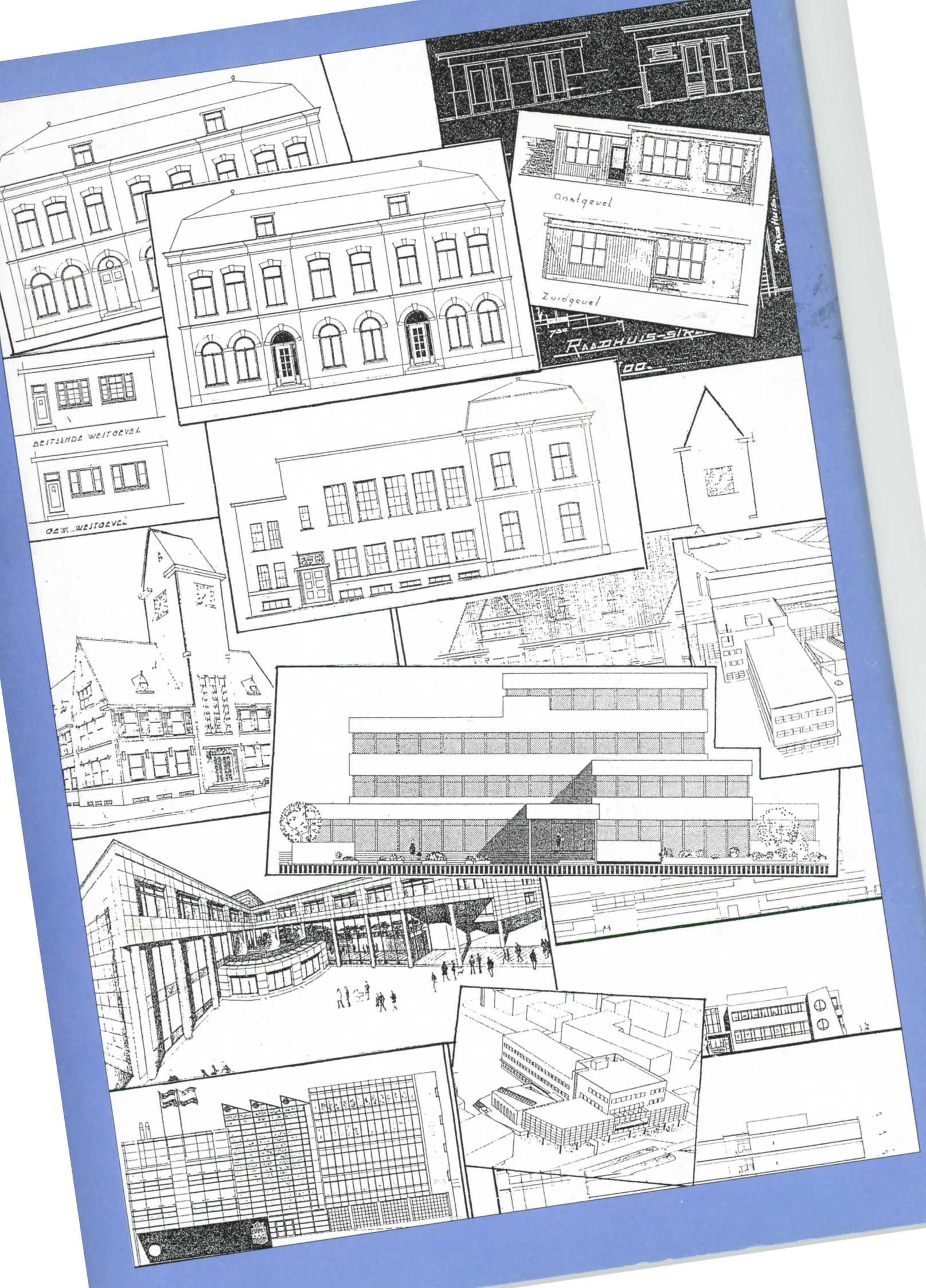
Diemen in de elfde eeuw
Dendrochronologisch onderzoek van houten delen van een boerderij, in 1992 door de *afdeling Archeologie van de dienst Amsterdam Beheer* gevonden bij opgravingen aan de Overdiemerweg, heeft uitgewezen, dat dit hout afkomstig is van een boom die in het jaar 1033 werd gekapt. Uit de resultaten van dit onderzoek mag worden afgeleid, dat Diemen ruim vóór het jaar 1100 moet zijn ontstaan. De oudste vondsten, die in 1990 bij opgravingen van de huisterpen te Oud-Diemen werden gedaan, dateren van rond 1100. De hypothese, dat de eerste Diemenaren zich eerst op de oeverwallen van de Diem hadden gevestigd en vandaar uit in zowel oostelijke als westelijke richting het land (veen, dat deels bebost en deels met heide bedekt was) gingen ontginnen, wordt door deze datering bevestigd.

Wie weet misschien meer?
Onlangs werd het bestuur van de *Historische Kring Diemen* benaderd door Leontine Veerman. Zij vroeg ons of wij iets wisten over het onderduikadres van Betty Buchenbacher. Tijdens de Tweede Wereldoorlog had zij, als joodse vrouw, moeten onderduiken. Tot dan toe woonde ze in Amsterdam op de Plantage Middenlaan. In Diemen vond zij een onderduikadres en mevrouw Veerman wil graag weten, bij wie dit geweest is. Wij konden het haar in ieder geval niet vertellen, maar wellicht zijn er Diemenaren, die het weten. Als bijzonderheid dient verder vermeld, dat mevrouw Buchenbacher tijdens de oorlog overleed en in juli 1943 'illegaal' werd begraven in de tuin van degenen, bij wie ze gastvrijheid had genoten. Na de oorlog is Betty Buchenbacher officieel herbegraven op de joodse begraafplaats te Muiderberg. Wie informatie heeft wordt gaarne verzocht om contact op te nemen met het *HKD*-bestuurslid Noor van Mens (tel. 690.22.57).

De ridders Van Amstel
Onlangs is van de hand van Th.A.A.M. van Amstel een historische studie verschenen over het roemruchte middeleeuwse riddergeslacht Van Amstel. De naam van de auteur is niet toevallig: het betreft hier een verre nazaat, wiens genealogische interesse dusdanig uit de hand liep, dat er uiteindelijk een uitvoerige wetenschappelijke studie over zijn voorouders het licht zag. Zoals ook in een van de bijdragen aan dit nummer van ons blad opnieuw te lezen valt, waren de Van Amstels in de dertiende eeuw onder andere 'Heren van Diemen'. Om die reden is dit boek ook voor de geschiedenis van Diemen interessant en vermelden we het hier graag. De titel luidt: *De Heren Van Amstel 1105-1378; hun opkomst in het Nedersticht van Utrecht in de twaalfde en dertiende eeuw en hun vestiging in het hertogdom Brabant na 1296*. Het boek is in 1999 uitgegeven door Uitgeverij Verloren te Hilversum (ISBN 90-6550-299-8).

Concerten in 'De Hoop'
De *Stichting Vrienden van De Hoop* heeft in het seizoen 1999-2000 een aantal concerten georganiseerd, waarvan er nog drie voor het komend jaar op het programma staan. Woensdag 19 januari treedt de Amerikaanse zangeres Carla Chrisfield op (aanvang 20.30 uur). Op zondagmiddag 30 januari geeft *The Northern Cardinal* een barok-concert (aanvang 15.00 uur). Op zondagmiddag 27 februari voeren *Les Redobles* kamermuziek uit met muziek uit de renaissance en later (aanvang wederom 15.00 uur). Plaats: de voormalige schuilkerk *De Hoop*, Hartveldseweg 23 te Diemen. Kaarten à *f* 12,50 zijn aan de zaal verkrijgbaar. Voor *Vrienden* is er korting.

Volgende aflevering van ons blad
Het volgende nummer van ons blad zal in het teken staan van de geschiedenis van de gezondheidszorg. De redactie houdt zich aanbevolen voor bijdragen van *HKD*-leden. Wie enige schroom heeft de pen op papier te zetten: ook in mondelinge informatie (verhalen) zijn wij zeer geïnteresseerd. Tevens willen wij bij deze gelegenheid een ieder vragen nog eens de oude fotoalbums door te kijken. Wellicht zitten er leuke foto's bij van een van de Diemense dokters of wijkverpleegsters die zich lenen voor reproductie in ons blad. Henk Teiwes (tel. 699.20.93) is gaarne bereid nadere informatie te verschaffen.

Oostgevel
Zuidgevel
RAADHUIS-STR
BESTUURDS WESTGEVEL
O.L.W. WESTGEVEL